

Orimattilan esiopetuksen opetussuunnitelma

2023



102/011/2014

Sivistysvaliokunta 15.08.2023 § 95

224/12.00.02/2023

Sisällys

Orimattilan esiopetuksen opetussuunnitelma	1
2023	1
1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	4
1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	4
1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	4
1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	5
2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	8
2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	8
2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua	10
2.3 Arvoperusta	11
2.4 Oppimiskäsitys	12
2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	13
2.6 Paikallisesti päätettävät asiat	21
3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri	22
3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	22
3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa	25
3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	26
3.4 Paikallisesti päätettävät asiat	29
4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	30
4.1 Monipuoliset työtavat	30
4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	31
4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	32
4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä	41
4.5 Paikallisesti päätettävät asiat	44
5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki	46
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	46
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	49
5.3 Yleinen tuki	49
5.4 Tehostettu tuki	50
5.5 Erityinen tuki	53
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	59
5.7 Paikallisesti päätettävät asiat	61
6 Opiskeluhoolto	63
6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma	64
7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus	82

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat 82

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on päätös esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista. Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelu- ja opiskeluhoollon mukaisesta opiskeluhoollosta termiä esiopetuksen opiskeluhoolto.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhoollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatuksen suunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma

- mahdollinen kestävän kehityksen tai kulttuurikasvatuksen suunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkökohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävästä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä kyseisen vuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on perusopetuslain turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kehityksen ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan vuosittaisen suunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin

pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkökohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen asiantuntijoiden sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta vuosittaisesta suunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään.

Orimattilan esiopetussuunnitelma on laadittu työryhmässä, jossa on ollut varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, erityisopetuksen ja perusopetuksen edustajia. Esiopetussuunnitelma on laadittu yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Esiopetussuunnitelmaa on päivitetty 1.8.2022 joidenkin perustemuutosten osalta ja 1.8.2023 opiskeluhuollon lukujen osalta. Laadinnassa on pyritty siihen, että mahdollisimman moni opetusta toteuttava henkilö osallistuisi opetussuunnitelman laadintaan, jotta sitoutuminen sen noudattamiseen varmistuisi. Huoltajat ovat osallistuneet kuntakohtaisen esiopetussuunnitelman laatimiseen vanhempainilloissa, kasvatuskeskusteluissa ja avoimella kyselyllä. Lasten toiveita ja odotuksia on kuultu lapsen esiopetussuunnitelmaa laadittaessa. Toimintaa dokumentoidaan ja kehitetään lasten ja huoltajien kanssa yhdessä.

Orimattilan esiopetussuunnitelma ohjaa kaikkia kaupungin esiopetusyksiköitä ja niitä yksityisiä toimijoita, jotka ovat vastuussa esiopetusikäisen muusta vastaavasta toiminnasta. Opetussuunnitelman mukaista esiopetusta tarkennetaan yksikkö- ja ryhmäkohtaisissa suunnitelmissa, jolloin esiopetussuunnitelma kokonaisuudessaan muodostuu seuraavista asiakirjoista:

- *kuntakohtainen esiopetussuunnitelma*
- *yksikkökohtainen toimintasuunnitelma ja -kertomus*
- *lapsen esiopetussuunnitelma (leops)*
- *tiimin pedagoginen suunnitelma*
- *Yksikkökohtainen opiskeluhuoltosuunnitelma ja kertomus*
- *Orimattilan esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opiskeluhuoltosuunnitelma*

Esiopetussuunnitelma on laadittu sähköiseen muotoon, jotta suunnitelma on helposti päivitettävissä ja täydennettävissä. Ajatuksena on, että ohjaavaa tekstiä täydentävät arjessa kehitetyt ja hyväksi havaitut käytännöt.

Esiopetustoimintaa ja lapsen esiopetussuunnitelman toteutumista dokumentoidaan huoltajille näkyväksi. Yksikkökohtaisista toimintakertomuksista tehdään vuosittainen kooste Sivistysvaliokunnalle.

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Esiopetus on suunnitelmallista, tavoitteellista ja pitkäjänteistä kasvatusta ja opetusta, joka liittyy kiinteästi sekä varhaiskasvatukseen että perusopetukseen. Perusopetuslain mukainen esiopetus on koulutusjärjestelmän ensimmäinen porras ja se on osa varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Päättävänä tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen kasvun ja kehityksen tukeminen ja oppimisedellytysten parantaminen ennen kouluikää.

Esiopetus tarjoaa lapselle monipuolisia mahdollisuuksia kehittää persoonallisuuttaan, tietojaan ja taitojaan. Tavoitteena on rakentaa lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus, jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, opiskelu- ja opiskeluhoitolakiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin.

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki, tasa-arvolaki, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain

mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta². Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.4.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia. Pidentetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että opetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää muita varhaiskasvatuspalveluja.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten erilaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittämistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Orimattilassa esiopetuksen järjestämisestä päättää Sivistysvaliokunta. Esiopetusta annetaan päiväkodeissa ja suurimmassa osassa lähikouluja. Esiopetuksen laajuus on 700 tuntia vuodessa.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä osiossa Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetusyksiköissä ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Kasvun ja oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittyvät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. Oppimissuunnitelma on laadittava, mikäli lapsi saa tehostettua tukea. Erityisen tuen piirissä oleville lapsille laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS).

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöön, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun huoltaja on ilmoittanut lapsen esiopetukseen, lähtökohtana on, että lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan. Opetuksen järjestäjä päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

Lapsella on oikeus esiopetukseen ja osallistumisen tulee olla säännöllistä. Muista kuin sairauspoissaoloista sovitaan suullisesti ryhmän henkilökunnan kanssa. Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus muodostavat yhtenäisen lapsen kasvua ja oppimista tukevan kokonaisuuden. Kaikissa esiopetusryhmissä esiopetuksen tavoitteet, toimintatavat ja pedagogiikka ovat samansuuntaiset.

Esiopetusyksiköt järjestävät mahdollisuuden tutustua esiopetuspaikkaan ennen esiopetuksen alkua. Esiopetuksen alkuvaiheessa järjestetään esiopetusyksiköiden vanhempainillat, joiden tarkoituksena on lisätä huoltajien osallisuutta lapsensa esiopetuspolulla. Poikkeusoloaikana noudatamme THL:n ja muiden viranomaisten ohjeistuksia, vanhempainiltoihin ja muihin tapaamisiin etsitään tarpeen mukaan korvaavia vaihtoehtoja.

Nivelvaiheyhteistyötä on kuvattu perusopetuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmissa, ja ne ohjaavat esi- ja alkuopetuksen opettajien yhteistyötä lapsen oppimisen polulla. Opetussuunnitelmiin on kirjattu yhteiset käytänteet ja aikataulut esi- ja alkuopetuksen nivelvaiheeseen sekä ratkaisut pedagogisen tuen järjestämiseen. Esiopetusikäiset lapset kuuluvat lastenneuvolapalveluiden piiriin. Esiopetuksen ja neuvolan yhteistyötä kehitetään.

2.3 Arvoperusta

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten erilaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen erilaisiin perheisiin sekä kotien erilaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Lapsi oppii toimimalla ja tutkimalla. Keskeisenä arvona esiopetuksessa on lapsen oppimisen ilon löytyminen ja vahvistaminen. Lapsen oppimisympäristö on monipuolinen ja tukee omatoimisuutta. Rikas luonto ja sen läheisyys tukevat oppimista. Ympäristön moninaisuutta tutkitaan ja ihmetellään yhdessä lasten kanssa.

Orimattilan kaupunkistrategiasta nostettuja arvoja sekä vanhemmilta, lapsilta ja henkilökunnalta kysytyjä tärkeitä asioita esiopetuksesta:

Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen

Lasten, nuorten ja perheiden elämän laadun parantuminen

Välittäminen

- *Lapsen tarpeista huolehtiminen.*
- *Lapsen henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen ja yksilöllisyyden kunnioittaminen.*
- *Lapsen ja perheen lämminhenkinen kohtaaminen.*
- *Säännönmukainen toiminta ja selkeä päivärytmi auttavat lasta hahmottamaan päivän kulkua ja tuovat turvallisuuden tunteen.*

Turvallisuus

- *Lapsen on hyvä olla luotettavien aikuisten hoidossa.*
- *Yhdessä sovitut rajat ja rutiinit luovat turvallisuuden tunnetta.*
- *Jokainen lapsi kokee olevansa oman ryhmänsä arvostettu ja hyväksyty jäsen.*
- *Toimintaympäristö on tehty turvallisiksi, innostavaksi ja yksilöllisyyden huomioivaksi.*

Uudistumiskyky

- *Yksikkökohtaisesti painotetaan eri projektien ja hankkeiden kautta avoimeen ja aktiiviseen osallistumiseen.*
- *Maailma muuttuu, muutos on mahdollisuus.*

Leikki ja vuorovaikutustaidot

- *Kuuluu lapsuuteen. Se on lapsen luonnollisin oppimisen ilmenemismuoto. Leikkiessään lapsi työstää oppimiaan ja kokemia asioita.*
- *Toisten lasten huomiointi ja yhteistyön harjoittelua.*

2.4 Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohdina ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan.

Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa korostuvat oppimisen ilo, lapsen ideoista ja mielenkiinnon kohteista nousevat aiheet sekä kokemuksellinen ja leikinomainen toiminta oppimisen perustana. Kasvattaja ymmärtää leikin tärkeyden lapsen kehityksessä ja oppimisprosessissa. Oppimista tapahtuu koko ajan ja kaikissa tilanteissa; mallista, tutkimalla, toimimalla ja havainnoimalla. Jokaista hetkeä arvostetaan oppimismahdollisuutena. Lapsi oppii yksilöllisesti omaan tahtiinsa. Opetuksessa ja sen suunnittelussa hyödynnetään lasten tietovarantoja ja yhteistä tiedonrakentamista lasten kanssa.

Elinikäisen oppimisen näkökulmasta opetuksen tulee pitkällä tähtäimellä kehittää yksilöissä taitoa, tahtoa ja valmiutta hallita ja ohjata omaa elämäänsä sekä kykyä hahmottaa ympäröivää todellisuutta. Tietojen ja taitojen hankkimisen lisäksi tärkeitä ovat oppimaan oppimisen taidot. Keskeisiä oppimisen taitoja ovat ajattelun, ongelmanratkaisun, kyseenalaistamisen, jäsentämisen ja valintojen tekemisen taidot. Näissä korostuu yksilön aktiivinen rooli ja vastuu yhteisön jäsenenä.

Lapselle annetaan vastuuta omasta oppimisestaan ja mahdollisuuksia löytää erilaisia ratkaisuja. Lapsia autetaan tunnistamaan ja hyödyntämään omia vahvuuksiaan oppimisessa.

Aikuisen tärkeä tehtävä on tukea ja ohjata lasta hänen oppimisprosessissaan. Tämä tapahtuu mm. kannustamalla ja antamalla myönteistä palautetta sekä käsittelemällä lapsen kanssa hänen kokemuksiaan ja havaintojaan. Kasvattaja huomioi lasten aikaisemmat kokemukset ja poimii lasten mielenkiinnon kohteet oppimisen pohjaksi. Vähennetään istuvaa työtapaa ja lisätään liikuntaa ja toiminnallisuutta.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen

vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa lasten luottamusta omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita ja heitä ohjataan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvyille ja hyvinvoinnille kulttuurisesti monimuotoisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen monimuotoisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestävään elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävä elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytyksensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun ja levon merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä. Lapsia ohjataan toimimaan

turvallisesti lähiliikenteessä. Heitä ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaito sisältää erilaisia lukutaitoja, kuten peruslukutaidon, numeerisen lukutaidon, kuvalukutaidon ja medialukutaidon. Monilukutaitoon liittyy laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan tekstit voivat olla muun muassa kirjoitettuja, puhuttuja, audiovisuaalisia tai digitaalisia. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä. Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikkaan tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsentyy ja saa uusia merkityksiä.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Opetuksessa tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, palveluihin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa itse edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Lapsia ohjataan omaksumaan turvallisia ja ergonomisia käyttötaitoja.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava

kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Laaja-alaisen osaamiseen liittyvät konkreettiset toimintatavat ja käytännöt kirjataan tiimin pedagogiseen toimintasuunnitelmaan. Tavoitteena on opettaa lasta löytämään hänelle luontainen tapa työskennellä. Itsestä huolehtimisen ja arjen taitojen harjoittelulla lapsi oppii kiinnittämään huomiota omaan hyvinvointiinsa ja hyödyntämään taitoja myös tulevaisuudessa. Huoltajien tuntemus oman lapsensa työskentely- ja oppimistavoista korostuu esiopetuksen toiminnan suunnittelussa.

Jokaisella lapsella tulee olla päivittäinen mahdollisuus liikkumiseen ja liikunnan iloon. Esiopetuksen toiminnassa tulee näkyä kasvattajan tietoisuus liikkumalla oppimisen tehokkuudesta ja kyky yhdistää liikunta opetettavaan asiaan. Kasvattaja kannustaa aktiiviseen työskentelyyn ja mahdollistaa toiminnallisen ympäristön. Lapsella on oikeus valita erilaisia työskentelytapoja, kuten seisoen, vatsallaan tai jumppapallon päällä istuen, joihin kasvattaja tietoisesti ohjaa lasta.

Lasten turvataitoihin kiinnitetään huomiota arjen tilanteissa.

Vuorovaikutuksessa on keskeistä tietoisuus eri kulttuurien kohtaamisessa vaikuttavista tekijöistä, herkkyyksistä sekä aitous. Kasvattajan oma toiminta, asenteet ja ammatilliset taidot vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun. Työyhteisöissä keskustellaan suomalaisesta kulttuurista ja tutustutaan lasten ja perheiden kulttuureihin. Eri kulttuurit ja kielet huomioidaan oppimisympäristössä tasapuolisesti siten, että kulttuurien moninaisuus näkyy hyväksyvässä ilmapiirissä ja pedagogisissa ratkaisuisissa. Jokainen kasvattaja tiedostaa, että kaikki kohtaamiset ovat kielenopetustilanteita.

Turvallinen, lasta ja eri kulttuureja kunnioittava ilmapiiri on monikulttuurisen oppimisympäristön perusta. Eri kielet ja kulttuurit tehdään tutuiksi esimerkiksi kuvien ja musiikin avulla. Lapsen kieli- ja kulttuuritaustan tarkempaan pohdintaan on käytössä kaksikielisyysuunnitelma-lomake, joka täytetään yhdessä huoltajien kanssa ja keskustellaan äidinkielen merkityksestä. Lapsen esiopetuksen suunnitelmaan kirjataan, miten vanhemmat tukevat lapsen äidinkielen kehittymistä ja suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteet. Lapsen suomen kielen arvioinnissa ja opetuksen tukena Orimattilassa käytetään Lauran päivä -testiä ja Kieliraketti -seurantalomaketta.

Tieto- ja viestintätekniikan monipuolisella hyödyntämisellä lisätään huoltajien tietoisuutta esiopetuksen toiminnasta. Osallisuutta vahvistetaan toiminnallisilla vanhempainilloilla, joissa huoltajat pääsevät toimimaan yhdessä lasten kanssa. Lapset ovat aktiivisesti suunnittelemassa ja rakentamassa yhteistä oppimisympäristöä ja sitä muokataan lasten ehdotusten pohjalta. Lasten vaikuttamismahdollisuuksia lisätään järjestämällä säännöllisiä lasten kokouksia, joissa lapsi kokee tulevaisuutensa kuulluksi ja uskaltaa ilmaista ajatuksiaan. Kasvattajat suunnittelevat lapsille sopivan toiminnan lasten ehdotuksiin pohjautuen ja työskentelytavoissa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet. Kasvattaja arvostaa jokaisen lapsen osallisuutta ja kokemusta omasta esiopetuspäivästä ja tarjoaa välineitä sen todentamiseen.

Digitaalisten oppimisympäristöjen kehittäminen jatkuu aktiivisesti Orimattilassa. Kaikissa kunnallisissa esiopetusryhmissä on yhteiskäytössä olevia tablettilaitteita, joilla lapset aloittavat opettelemaan laitteen käyttöä monin eri tavoin. Joissakin ryhmissä omaa toimintaa on jo dokumentoitu, on QR-koodisuunnistettu, tehty kasvattajien tuella elokuvatrailereita, animaatioita, uutisia ja musiikkia. Sähköistä kasvun kansiota kehitetään ja tablettilaitteita voidaan käyttää lapsen itsearvioinnissa.



Laaja-alainen osaaminen

AJATTELU JA OPPIMINEN

Esiopetuksessa kaikki arjen tilanteet ovat oppimistilanteita. Leikille varataan päivittäin riittävästi aikaa ja tilaa. Aikuinen ohjaa ja rikastuttaa läsnäolollaan leikin kulkua. Lisäksi aikuinen toimii leikillisyyden ja toiminnallisuuden keinoin lapsen oppimisen, oivaltamisen sekä oman ajattelun herättelijänä ja jäsentäjänä. Orimattilassa monipuoliset oppimisympäristöt kuten metsät, liikunta- sekä kulttuuripaikat antavat mahdollisuuden lapsen kokemukselliselle oppimiselle ja ajattelun rikastamiselle.

Aikuinen reflektoi omia opettamismenetelmiään (mm. missä on parannettavaa, mihin täytyy jatkossa kiinnittää enemmän huomiota jne.). Oppimista havainnoidaan, dokumentoidaan ja arvioidaan. Lasten kanssa keskustellaan aktiivisesti, jotta oppiminen olisi lapselle mielekästä. Pienryhmä- ja vertaisryhmätoiminta mahdollistavat lapsen toimijuuden, yksilöllisyyden sekä ajattelun näkyväksi tekemisen.

KULTTUURINEN OSAAMINEN, VUOROVAIKUTUS JA ILMAISU

Lasten kokemusmaailma rikastuu turvallisessa vuorovaikutuksessa. Uudet kokemukset ja elämyksellisyys vahvistavat lapsen omaa kulttuuri-identiteettiä. Omassa esiopetusryhmässä kuunnellaan lapsilta nousevia teemoja, joiden pohjalta suunnitellaan ja toteutetaan yhdessä pienimuotoisia projekteja, esityksiä, näyttelyitä, leikkejä ja juhlia monikulttuurisuutta arvostaen. Projektioppimisen myötä lapsi hahmottaa itsensä oman kulttuurin tekijäksi. Yhteistyö varhaiskasvatus- ja esiopetusryhmien sekä alkuopetusluokkien kesken mahdollistaa erilaisten yhteistyötaitojen harjoittelua ja antaa uusia kokemuksia.

Lähiympäristön ja oman kulttuurin arvostamista opitaan tutustumalla lähiympäristön kulttuuritarjontaan. Orimattilassa huomioitavia kohteita ovat mm kirjasto, taidemuseo ja kotiseutumuseo. Aikamatkaan kotiseutumuseossa sekä taidemuseon kuvapolkuun on valmiit toiminnalliset materiaalipaketit ryhmien käyttöön. Orimattilan monipuolinen miljöö tarjoaa esiopetusryhmille monipuolisia retkikohteita leikkipuistoihin, liikuntapuistoon ja metsään. Osa esiopetusyksiköistä sijaitsee kyläyhteisöissä ja osa kaupungin keskustassa, mikä luo erilaiset puitteet esiopetusympäristöille.

Myönteisen vuorovaikutuksen ilmapiiri erilaisissa hetkissä lisää yhtenäisyyttä ja rohkaisee lasta ilmaisemaan itseään. Taito kuulla ja tulla kuulluksi, erilaisten tapojen ja kulttuurien ymmärtäminen ja arvostaminen vahvistavat kulttuurista osaamista. Luovien ja toiminnallisten menetelmien avulla on mahdollisuus oppia tunnetaitoja. Piki-, ja MiniVerso materiaalit tunnetaitojen vahvistamisessa ja kiusaamisen ehkäisemisessä ovat käytössä esiopetusryhmissä.

ITSESTÄ HUOLEHTIMINEN JA ARJEN TAIDOT

Kasvattajan perustehtävä on tukea jokaisen lapsen kasvua, henkistä ja fyysistä hyvinvointia. Lapsen kanssa keskustellaan ja käydään läpi yhteisesti sovittuja turvallisuuteen liittyviä sääntöjä. Ryhmässä selvitetään ristiriidat, jotta kenenkään ei tarvitse pelätä ja jokainen voi olla turvallisesti oma itsensä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Esiopetuksessa on käytössä mm. tunnetaitoja vahvistava Piki -materiaali.

Esiopetuksen arkielämän rytmiä selkeytetään kalentereilla ja kuvien käytöllä. Lasten omatoimisuutta tuetaan sekä myös ohjataan pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa.

Ryhmässä pohditaan lasten kanssa kohtuullista kuluttamista mm. kierrätetään ja korjataan leluja, uusiokäytetään materiaaleja sekä ohjataan toimimaan vastuullisesti lähiluonnossa ja oppimisympäristöissä. Lasten kanssa tutustutaan teknologiaan ja harjoitellaan laitteiden turvallista käyttöä.

MONILUKUTAITO

Kuvallinen lukutaito alkaa kehittyä varhaiskasvatuksessa ennen kirjoitetun kielen lukutaitoa, kuullun ymmärtäminen edeltää luetun ymmärtämistä. Monilukutaidon harjaannuttamisessa välineistä on iloa

ja hyötyä sekä tuottamisessa että tulkinnassa. Lapsi tarvitsee taitoa tulkita ja tuottaa erilaisia viestejä. Monilukutaito alkaa kehittyä heti kun lapsi alkaa havainnoida ympäristöään, ja se kehittyy koko elämän ajan. Monilukutaidon kehittyessä lapsen osallisuus vahvistuu. Esiopetusikäinen lapsi on tutustunut monilukutaitoon arjen tilanteissa varhaislapsuudesta lähtien. Lapsi tunnistaa useita logoja, symboleita, merkkejä ja sloganeita jo ennen varsinaista peruslukutaitoa. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota eri aistikanavien käyttöön monilukutaidon kehittymiseksi.

Monilukutaidon lähtökohtana tulee olla lasten kokemusmaailma ja lasten tarpeet. Se kehittyy leikin, ihmettelyn ja tutkimisen avulla vuorovaikutuksessa ympärillä olevien ihmisten kanssa. Aikuisen tehtävänä on antaa lapsen ihmettelyllä ja tutkimiselle tilaa ja aikaa sekä vastata lapsen aloitteisiin ja kysymyksiin pohtimalla niitä yhdessä lapsen kanssa. Monilukutaito avaa ymmärrystä erilaisia ihmisiä ja kulttuureita kohtaan.

Orimattilassa toiminnan dokumentointi pedanettiin ja lasten kanssa yhdessä pedanetin seuraaminen tukevat monilukutaidon kehittymistä monipuolisesti.

Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti kaikkia monilukutaidon eri osa-alueita:

Kuvalukutaito

pcs-kuvat, saduttaminen, sarjakuvat ja kuvittaminen, kuvakirjat, muistipeli, loogiset kuvat

Peruslukutaito

ääneen lukeminen, riittäminen, lorut, laulut, sanavaraston kartuttaminen, nimeäminen, kirjaimet, äänneet, tavut, sanat

Numeerinen lukutaito

muodot, loogiset palat, luokittelu, sarjoittaminen, numeropelit, numerot, lukujonotaidot

Medialukutaito

Kirjat, tabletti, puhelimet, internet, sanoma- ja aikakauslehdet, tv, omat elokuvat, musiikki, digitaaliset pelit, radio

Oppimisympäristöä rakennetaan esiopetusvuoden aikana lasten mielenkiinnon kohteiden mukaisesti monilukutaitoa kehittäen yhteistyössä huoltajien kanssa.

Orimattilassa valtakunnallisen Mediataitoviikon ja Sanomalehtiviikon sisältöjä voidaan hyödyntää toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa, samoin verkosta löytyvää aiheeseen liittyvää tietoa ja vinkkejä.

TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGINEN OSAAMINEN

Esiopetuksessa tulee ohjata lasta kohtaamaan leikin ja pelaamisen avulla digitaalisen ajattelun alkeita, tutustua välineisiin ja sisältöihin sekä niiden merkitykseen elämässä. Orimattilassa lasta ohjataan systemaattiseen ajatteluun, pilkkomaan kokonaisuuksia pienempiin osiin. Tehtävissä tulee harjoitella yhtäläisyyksien, erojen ja säännönmukaisuuksien löytämistä. Harjoituksissa vertaillaan, luokitellaan ja asetetaan järjestykseen sekä havaitaan erilaisia syy- ja seuraussuhteita.

Digitaalisen ajattelun etenemistä tukee ikä- ja kehitystason mukainen eteneminen.

1. Toiminnalliset leikit, jotka vahvistavat suuntien hahmottamista. Esim. toiminnalliset lorut/runohetket, joissa ylitetään kehon keskiviiva, mailapelit, asioiden tekeminen rytmisissä ja sarjoina.

2. Koneeton ohjelmointi. Esim. Kapteeni käskää, Multilink-palikoilla rakentelu, hahmon siirtäminen annetun ohjeen mukaan

3. Oppimispelien pelaaminen tabletilla erilaisia sovelluksia käyttäen tai muilla tarkoituksen mukaisilla välineillä toimiminen, lähtökohtaisesti leikkien.

4. Ohjelmoinnin harjoittelu leikillisesti, esimerkiksi Beebot.

Digitaalinen osaaminen edellyttää sinnikkyyttä. Koneeton ohjelmointi vahvistaa yritteliäisyyttä ratkaista asioita. Valikoidut oppimispelit tukevat digitaalista ajattelua. Arjen rutiinit pilkotaan pienempiin osiin etenemisjärjestykseen esimerkiksi kuvatuen avulla. Toistojen avulla toiminnasta suoriutuminen automatisoituu.

Esiopetuksessa annetaan mahdollisuus tutkia ja kokeilla erilaisia viestintävälineitä. Orimattilassa osassa esiopetusryhmissä on käytössä tietokoneet, tabletteja sekä videotykit. Tavoitteena on, että jokaisessa esiopetusryhmässä on käytössä tabletteja.

Näillä välineillä ja menetelmillä lapset kuvaavat ja dokumentoivat arkeaan ja tekevät esimerkiksi trailereita, elokuvia, uutisia, sarjakuvia, animaatioita ja sadutusta. Tvt-välineitä käytetään oppimisen tukena ja rikastuttajana.

OSALLISTUMINEN JA VAIKUTTAMINEN

Toiminnan lähtökohtana on kunnioittava suhtautuminen lapseen ja perheisiin sekä lapsen aito kuuleminen ja havainnointi. Sensitiivisessä vuorovaikutuksessa aikuiset tavoittavat lasten näkökulman ja lapselle syntyy kokemus siitä, että minut on huomattu ja kuultu. Orimattilassa suunnitelmien tulee olla niin joustavia, että lasten omille ideoille ja ajatuksille jää tilaa.

Lapset arvioivat ja suunnittelevat omaa toimintaansa säännöllisesti. Yhdessä aikuisten kanssa asetetaan helposti arvioitavia tavoitteita esim. leikkirauhan toteutuminen. Lasten kanssa keskustelemalla ja arkea havainnoimalla voidaan arvioida toteutunutta toimintaa, jolloin lapsi oppii, että omilla teoilla ja päätöksillä on aina seurauksia.

Esiopetuksen ilmapiiri kannustaa lapsia tekemään kysymyksiä, pohtimaan, ideoimaan, väittelemään ja neuvottelemaan sekä pääättelemään asioita. Pienryhmätoiminnassa lasten keskinäinen sekä lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus mahdollistuu turvallisessa ilmapiirissä. Oppiminen tapahtuu harjoittelun ja epäonnistumisten kautta.

Esimerkkejä osallistamisen keinoista;

- pitkäkestoisen leikin mahdollistaminen*
- sadutus (lapsen ajatuksien ja äänen kuuluvaksi saaminen)*
- Toivomuslaatikko, toivomuspuu*
- viikon eskarilainen*
- Leikkitaulut (lasten kanssa suunnitellaan leikkitauluun valittavissa olevat toiminnot)*
- Omat taulut (lapsen oma taulu, jossa kuva ja asioita, joista tykkää/ei tykkää, harjoittelee/mitä haluaa oppia, tärkeistä ihmisistä jne.)*

- *Hyvän tuulen laatikko (lapsen itse tekemä ja koristeleva laatikko, jonka sisälle lapsi on valinnut asioita, jotka tekevät hyvälle tuulelle. Sitä voi käydä katsomassa, kun on esim. paha mieli)*
- *Lapset ohjaavat itse aamukokouksen / aamupiirin (aikuisen rooli avustajana ja tukijana tärkeä)*
- *teema- tai projektityyppinen toiminta*
- *osallistavat ympäristöt*
- *Sosiogrammi (aikuisen työvälineenä)*
- *Pedagoginen dokumentointi aikuisen työvälineenä: työtapojen, oppimisympäristön, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen kehittäminen lasten mielenkiinnonkohteita ja tarpeita vastaavaksi*
- *Pedagoginen dokumentointi lapsen osallisuutta tukevana työvälineenä: lapsi näkee itsensä aktiivisena ja oppivana yksilönä*

2.6 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, kasvun ja oppimisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3 Kasvua ja oppimista tukeva toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat esiopetusta koskevat säädökset sekä opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa suunnitelmissa määritellyt arvot, oppimiskäsitys sekä esiopetusta koskevat tavoitteet. Sitä muovaavat myös johtamisrakenteet ja käytännöt, henkilöstön ammattitaito sekä käytettävissä olevat tilat, välineet ja materiaalit. Toimintakulttuuri näkyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa, ilmapiirissä sekä pedagogisissa käytännöissä ja vaikuttaa aina lasten kohtaamaan esiopetuksen laatuun. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Kehittämisessä otetaan huomioon, että toimintakulttuuriin vaikuttavista seikoista osa on kirjoitettuja ja tiedostettuja, osa tiedostamattomia ja joskus myös tahattomia. Toimintakulttuuri vaikuttaa sen piirissä oleviin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys ja vaikutukset vai ei. Lasten kanssa työskentelevien aikuisten on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle.

Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Vastuu kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä ja esiopetusta johtavilla henkilöillä. Toimintakulttuuria kehitetään muun muassa kokeilemalla monipuolisia työtapoja, uusia ratkaisuja oppimisympäristöihin sekä kehittämällä ammatillista osaamista yhteistyöverkostoissa. Järjestelmällinen itsearviointi ja jatkuva kehittäminen ovat luonteva osa esiopetuksen arkea.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö muun varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Kaikille yhteinen esiopetus

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohdانا on kaikille yhteinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Toimintaa kehitetään inklusiiviseen ja kulttuurista monimuotoisuutta tukevaan suuntaan. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Esiopetuksen toiminnassa näkyvät lapsiryhmässä edustettuna olevat kielet ja kulttuurit sekä uskonnot ja katsomukset. Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää. Heitä ohjataan ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle.

Oppimisen ja oivalluksen ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat värittävät esiopetuksen kulttuurista vuodenkiertoa.

Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Leikillä on tärkeä merkitys muun muassa lasten kielen kehityksessä, uusien taitojen oppimisessa, Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet tunteiden käsittelyssä ja kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. Esiopetuksessa lapsilla on mahdollisuus leikkiä omaehtoisesti sekä opetella uusia leikkejä ja pelejä. Leikkiä eri muodoissaan hyödynnetään opetuksessa monipuolisesti.

Lapsi osallisena ja oman elämänsä toimijana

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja mielipiteitään ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. He saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista työtehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Hyvinvointi ja turvallinen arki

Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken, lasten ja henkilöstön välillä sekä aikuisten keskuudessa. Keskinäinen kunnioitus, huolenpito ja välittämisen asenne toisia ja ympäristöä kohtaan näkyvät toiminnassa. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Lapsia ohjataan toimimaan toiset huomioon ottaen erilaisissa ristiriitatilanteissa.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota terveisiin elämäntapoihin. Lasten kanssa liikutaan monipuolisesti sekä sisällä että ulkona ja heitä ohjataan välttämään yhtäjaksoista istumista sekä vaihtamaan työskentelyasentoja. Esiopetuspäivään kuuluu myös mahdollisuus rauhoittumiselle. Lapsia ohjataan toimimaan turvallisesti oppimisympäristöissä. Turvallisen arjen käytännöissä noudatetaan luvussa 6 kuvattuja turvallisuuteen liittyviä opiskeluhuollon periaatteita sekä suunnitelmia.

Orimattilan esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen keskeisenä tavoitteena on lasten osallisuuden mahdollisuuksien lisääminen ja lapsen toimijuuden tukeminen. Kasvattajat rohkaisevat lapsia ilmaisemaan näkemyksiään, kertomaan mielipiteitään, ja ne otetaan huomioon

toiminnassa. Yhdessä etsitään ja löydetään asioiden positiivisia puolia.

Pienryhmässä toimiessa lapsen osallisuus mahdollistuu. Pienessä ryhmässä lapsen on turvallinen opetella niitä taitoja, joita hän tarvitsee isommassa ryhmässä työskennellessään. Yhteisöllisyyden kehittämiseen panostetaan koko toimintakauden ajan. Jokainen lapsi voi osallistua omilla taidoillaan ja jokainen lapsi saa onnistumisen kokemuksia. Prosessi on aina tärkeämpää kuin tuotos. Esiopetuspäivän aikana järjestetään erilaisia toiminnallisia pienryhmätilanteita. Ryhmäjaoilla varmistetaan, että jokainen lapsi kuuluu ryhmään. Lasten sosiaalisia ja tunnetaitoja tuetaan. Lapsia ja kasvattajayhteisöä rohkaistaan siihen, että lapset toimivat myös yli ryhmäjakojen kaveri- ja sisarusuhteiden pohjalta.

Kasvattaja ohjaa lapsen oppimista, ei ainoastaan sitä, mitä opitaan. Esiopetuksessa opitaan yhdessä, toinen toisiltaan. Merkittävää on se, miten opitaan. Orimattilassa on hyvä mahdollisuus ammatilliseen, pedagogiseen kehittämiseen. Erilaisiin koulutuksiin osallistumisen lisäksi kasvattajat refleктоivat säännöllisesti omaa työtään tiimeissä ja pedatiimeissä. Ryhmän toimintakulttuurin kehittämistä tukevat myös varhaiskasvatuksen erityisopettajien havainnot toiminnasta sekä opiskelijoita saadut palautteet. Päiväkodin johtaja osallistuu aktiivisesti päiväkodin toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen.

Toimintakulttuurin kehittämiseen kuuluu säännöllinen laadun arviointi. Siihen osallistuvat lasten vanhemmat, lapset, yhteistyökumppanit ja henkilöstö. Laatua arvioidaan eri menetelmillä. Lapset, huoltajat ja henkilökunta osallistuvat kerran neljään vuoteen maakunnalliseen arviointiin, joka toteutetaan sähköisesti. Myös henkilöstö vastaa maakunnalliseen arviointiin. Jokaisessa toimintayksikössä sovitaan vuosittain laatutavoitteet ja mietitään arviointimenetelmät tavoitteiden saavuttamisen mittaamiseksi. Vanhempia informoidaan arviointien tuloksista.

KAIKILLE YHTEINEN ESIOPETUS

Orimattilassa kulttuurien monimuotoisuuden esiintyminen vaihtelee alueittain ja päiväkodeittain. Toiset päiväkodit ovat monikulttuurisempia kuin toiset. Päiväkodeissa tehdään suunnitelmat päiväkotien yksilöllisten tarpeiden ja lasten tarpeiden mukaisesti.

OPPIMISEN JA OIVALLUKSEN ILO

Orimattilassa leikki nähdään tärkeänä oppimisen välineenä ja toiminnallisuudelle halutaan antaa lisää mahdollisuuksia ja monipuolistaa leikkiä. Aikuisen/kasvattajan/opettajan tehtävänä on havainnoida leikkiä, osallistua ohjattuun leikkiin mukaan ja rikastuttaa lasten leikkiä.

LAPSI OSALLISENA JA OMAN ELÄMÄNSÄ TOIMIJANA

Orimattilassa lapsen osallisuus näyttäytyy ruokailuun liittyvän Sapere menetelemän käytössä ja huomiota on kiinnitetty lapsen kanssa tunnetilojen pohtimiseen, syy-seuraussuhteisiin.

HYVINVOINTI JA TURVALLINEN ARKI

Päivittäisen liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden lisääminen, istumisen ja jonottamisen vähentäminen sekä monipuoliset työtavat tukevat lapsen hyvinvointia ja oppimista. Kasvattajan oma asenne ja malli välittyvät lapselle. Lisäksi lapsella on päivittäin mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen leikkien ja muun toiminnan ohessa.

Orimattilassa on käytössä MiniVerso, Piki, Molli, Fanni ja Draama turvallisen arjen taitojen opetteluun ja sopimiseen. Pienryhmien käyttö, kiusaamisenehkäisyyn panostaminen ja aikuisen läsnäolo lapsen arjessa ovat Orimattilassa käytettyjä menetelmiä. Lapsella tulee olla päivän aikana mahdollisuus rauhoittumiseen.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kasvua, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiseksi asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen taitoja ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Orimattila on laaja maalaiskaupunki, joka on jakautunut alueellisesti selkeään keskustaankin ja sen ympärillä oleviin pieniin kyliin. Tämän vuoksi päiväkotien fyysiset oppimisympäristöt ovat hyvin erilaisia.

Orimattilassa pyritään siihen, että lapsi viettää päivänsä kiireettömässä, hyväksyvässä ja turvallisuudessa ilmapiirissä. Tavoitteena on, että lapset osallistuvat oppimisympäristöjen muokkaamiseen.

Orimattilassa lapsiryhmät jaetaan tarkoituksenmukaisesti pienempiin ryhmiin ja oppimisympäristöt tukevat monipuolista toimintaa. Tilojen joustava ja muuntautuva käyttö mahdollistavat hyvän, sujuvan ja pitkäkestoisen leikin. Tilojen uudelleen järjestely esimerkiksi ruokailun käytäntöjen suhteen antaa leikille mahdollisuuksia.

Toiminnassa hyödynnetään aktiivisesti kulttuuri-, liikunta- sekä kirjastopalveluita. Yksiköiden omien tilojen lisäksi oppiminen mahdollistuu metsässä, puistoissa ja muualla lähiympäristössä. Orimattilassa on hienot puitteet ulkoilualueiden ja metsien hyödyntämiseen.

Lapsia ohjataan tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön. Tavoitteena on tieto- ja viestintäteknisten laitteiden monipuolinen hyödyntäminen pedagogisesti osana oppimisympäristöä.

Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on huolehtia siitä, että oppimisympäristö muuttuu ja kehittyy. Tämä edellyttää yhteistyötä koko henkilöstön kanssa. Havainnoinnin ja henkilöstön sensitiivisen työotteen kautta varmistetaan, että lapsilla on mahdollisuus pitkäkestoiseen leikkiin.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohdانا on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden

moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhuollosta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Orimattilassa on yhteiset käytännöt esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyölle. Lapsen siirtyessä kotoa tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen järjestetään lapsille ja huoltajille tutustumistilaisuus ennen esiopetuksen alkamista. Tuleva esikoululainen pääsee tutustumaan esiopetuksen tiloihin ja huoltajien kanssa keskustellaan esiopetuksen käytänteistä. Eri esiopetusryhmillä on yhteisiä tavoitteita ja yhteistä toimintaa. Lähikoulun kanssa tehdään suunnitelmallista yhteistyötä alueellisia vahvuuksia korostaen.

Esiopetusyksikössä pidetään huoltajien ja esiopetuksen työntekijöiden yhteinen vanhempainilta. Poikkeusaikana yhteistyö tapahtuu sähköisiä välineitä hyväksi käyttäen, kuten Teams.

Lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmakeskustelu käydään huoltajien kanssa vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana. Lapsi on mukana keskustelussa hänelle soveltuvissa määrin ja tavalla esim. Teams.

Huoltajilta saadaan palautetta päivittäisissä tapaamisissa. Maakunnallisesta arvioinnista saadaan palautetta yksiköille ja tietoa kehittämisen kohtaista. Esiopetusyksiköiden moninaista yhteistyötä arvioidaan säännöllisesti toimintavuoden aikana, mm. suunnittelupäivissä.

YHTEISTYÖ ESIOPETUKSESSA

Esiopetusvuonna pyritään tunnistamaan ja tukemaan mahdollisia havaittuja kasvun, kehityksen ja oppimisen esteitä. Oppimisvaikeuksien riittävän varhaisen tunnistamisen tueksi Orimattilan esiopetuksessa toteutetaan systemaattista taitojen kartoitusta ja havainnointia lasten valmiuksiin ja taitoihin liittyen.

Esiopetusvuonna lapset käyvät tutustumassa kouluun. Vastaavasti koulun opettajille tarjotaan mahdollisuus tutustua tuleviin oppilaisiin ja esiopetuksen tiloihin, jotta tunnetaan lapsen oppimisympäristöt. Lasten osallisuus tulee huomioida aikuisten puheessa ja toimissa koko päivän (ks. luku).

HUOLTAJIEN KANSSA TEHTÄVÄ YHTEISTYÖ

Vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä tärkeää on kasvattajien aloitteellisuus. Huoltajat voivat mm. osallistua esiopetuksessa tai päiväkodissa järjestettäviin kokouksiin fyysisesti tai esim. Teamsilla. Yhteydenpito esiopetusryhmien henkilöstöön on kaksipuoleista ja käytössä ovat esim. reissuvihot kuljetuskareille, Muksunetti sekä sähköposti viestittely. Huoltajien mielipiteitä ja ehdotuksia tiedustellaan kyselyiden, ovensuu kohtaamisten ja vanhempaintoimikunnan avulla. Huoltajien välistä yhteistyötä voidaan tukea ehdottamalla huoltajille yhteystietolistoja, jolloin huoltajat voivat perustaa yhteisen WhatsApp ryhmän. Huoltajat voivat tavata toisiaan vanhempain illoissa, vanhempainyhdistyksessä ja koulutuksellisissa illoissa. Huoltaja tutustuu lapsen esiopetuspäivään esim. esiopetuksen alettua, kuvien ja videoiden avulla.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien välinen yhteistyö perustuu molemminpuoliseen luottamukseen. Esiopetusryhmän henkilökunta kertoo havainnoistaan huoltajille. Kun lapsi tarvitsee tukea, laaditaan pedagoginen arvio ja annetaan se huoltajalle tiedoksi.

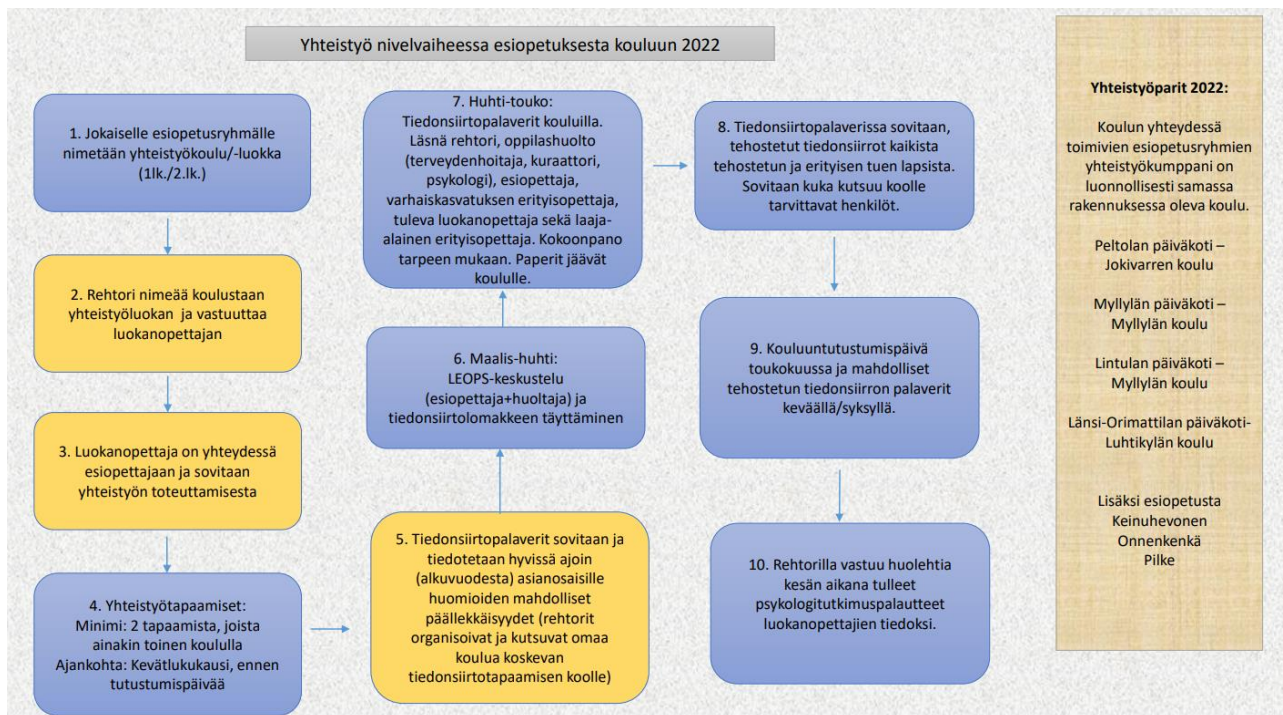
Kouluunlähtövaiheessa esiopettaja käy huoltajan kanssa kouluunlähtökeskustelun. Tiedonsiirtolomakkeeseen esiopettaja kirjaa esiopetuksessa lapsesta tehtyjä havaintoja, myös huoltajan terveisille on oma kohtansa. Pedagogiset asiakirjat siirtyvät lapsen tulevaan kouluun, (pedagoginen arvio, tehostetun tuen suunnitelma tai HOJKS) koska ne sisältävät opetuksen järjestämisen kannalta olennaista tietoa. Pedagogisten asiakirjojen siirtäminen annetaan huoltajalle tiedoksi.

YHTEISTYÖ SIIRTYMÄVAIHEISSA

Esiopetus on osa lapsen oppimisen polun jatkumoa varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen siirryttäessä käytössä on 5-vuotiaan havainnointi ja tiedonsiirtolomake tulevaan esiopetusryhmään. Sitä käytetään siirryttäessä esiopetukseen avoimesta varhaiskasvatuksesta, päiväkodista, perhepäivähoidosta ja yksityisestä päiväkodista.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö suunnittelee, arvioi ja kehittää säännöllisesti nivelvaiheen toimivuutta. Jokaiselle esiopetusryhmälle on nimetty yhteistyökoulu. Vuosittain sovitaan yhteistyöluokat esiopetusryhmille. Työn tavoitteena on madaltaa lasten kynnystä heidän siirtyessään esiopetuksesta kouluun sekä lisätä esi- ja alkuopetuksen välistä yhteistyötä. Ennen kouluun siirtymistä järjestetään myös kouluun tutustumispäivä, jolloin lapsella on mahdollisuus tutustua tulevaan kouluunsa.

Esiopetusvuoden keväällä jokainen koulu järjestää tiedonsiirtoneuvottelun, jonka tarkoituksena on sujuvoittaa siirtymää esiopetuksesta perusopetukseen. Tiedonsiirtoneuvottelun tarkoituksena on keskeisen lapsen kasvua, kehitystä, oppimista sekä opetuksen järjestämistä koskevan tiedon siirtäminen tulevaan kouluun sekä lapsen saaman tuen portaaton jatkuminen alkuopetuksessa. Rehtori kutsuu oman koulunsa tiedonsiirtoneuvottelun koolle huhti-toukokuussa ja huolehtii, että tarvittavat tahot ovat tietoisia neuvottelun järjestämisestä. Esiopetuksen henkilöstö laatii jokaisesta lapsesta tiedonsiirtolomakkeen. Tuen taso merkitään lomakkeelle, liitteeksi lisätään tarvittavat asiakirjat kuten pedagogiset asiakirjat sekä mahdolliset asiantuntijalausunnot. Tehostetun tai erityisen tuen piirissä olevan lapsen asioissa järjestetään tarvittaessa tehostettu tiedonsiirtopalaveri, jonka koollekutsuja ja ajankohta sovitaan tiedonsiirtoneuvottelussa.



Yhteistyö nivelvaiheessa esiopetuksesta kouluun

3.4 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt
- esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt
- yhteistyön tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa
- yhteistyön eri osa-alueiden arvioinnin käytännöt.

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen toimintayksikkö voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä. Täsmennykset voidaan kirjata joko yksikkökohtaiseen opetussuunnitelmaan ja/ tai lukuvuosisuunnitelmaan opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti.

4 Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, pääättelemään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon

kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Orimattilassa ovat käytössä monipuoliset työtavat kuten pienryhmät, projektityöskentely ja oppimisympäristöjen monipuolinen hyödyntäminen sekä sisällä että ulkona. Orimattilassa kehitetään lasten osallisuutta toiminnan suunnittelussa ja projektityöskentelyssä. Kehittämiskohteena on myös tutkiva toimintatapa, joka edistää lasten osallisuutta.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapselle mahdollisesti laadittua oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämiseksi.

Lapsille annetaan lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Esiopetuksessa noudatetaan jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen periaatetta. Sitä dokumentoidaan yksikön toimintasuunnitelmaan, esiopetusryhmän pedagogiseen toimintasuunnitelmaan ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan. Toimintakauden alussa laaditaan yhdessä huoltajien kanssa lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Tavoitteet asetetaan lapsen yksilöllistä suunnitelmaa tukevalle oppimisympäristölle ja pedagogiselle toiminnalle, joiden toteutumista arvioidaan tiimin pedagogisessa toimintasuunnitelmassa jatkuvan kehittämisen periaatteella. Keväällä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaa arvioidaan keskustellen huoltajan kanssa. Lapsi osallistuu oman oppimissuunnitelmansa laadintaan ja arviointiin esiopetusyksikössä sovitulla tavalla. Nivelvaiheeseen, esiopetuksesta kouluun siirryttäessä täytetään tiedonsiirtolomake. Tiedonsiirtolomake siirtyy huhti-toukokuun tiedonsiirtoneuvottelussa koululle.

Lapsi opettelee itsearviointia esiopetusvuoden aikana eri tavoin. Arviointia harjoitellaan koko vuoden ajan ja arviointikohteena voi olla yksittäinen tehtävä tai isompi kokonaisuus. Itsearviointia dokumentoidaan. Arvioinnin voi tehdä haastatellen, keskustellen tai lomakkeen avulla. Lapset ovat mukana toiminnan, oppimisympäristön ja tavoitteiden suunnittelussa ja arvioinnissa, jolloin lapselle tulee kokemus vaikuttamisesta itseään koskevissa asioissa. Lasta kannustetaan harjoittelemaan palautteen antamista toiselle lapselle ja sen pyytämistä toisilta. Orimattilassa kaikki esioppilaat saavat yhtenäisen osallistumistodistuksen esiopetuksen päätteeksi.

Seutukunnallinen arviointikysely tehdään lapsille, huoltajille ja henkilöstölle joka neljäs vuosi. Kyselyn tulokset huomioidaan esiopetuksen toimintasuunnitelmissa ja arvioinneissa vuosittain.

Arviointia tehdään monella eri tasolla esiopetuksessa. Pääasiallisesti henkilöstö arvioi omaa toimintaansa esiopetuksen tavoitteiden toteuttamisen kannalta. Arviointi tapahtuu tiimipalavereissa, opettajien pedagogisissa tiimeissä ja päiväkotien kehittämispäivissä sekä toimintakertomuksen kirjaamisen yhteydessä. Arvioinnin tukena käytetään seutukunnallista arviointia ja paikallisia kyselyjä. Huoltajilta saatua palautetta hyödynnetään toimintaa arvioitaessa.

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kasvua ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset taidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Harjoittelu tukee myös lasten keskittymiskyvyn ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista monimuotoisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia heidän omista

musiikillisista taidoistaan laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä.

Esiopetuksessa harjoitellaan **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien että pehmeiden materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat opettajan ohjauksessa myös pitempiketoisen käsityön. Työskentelyssä voidaan hyödyntää paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opeteltava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun keinoin. Opetuksessa hyödynnetään loruja, runoja sekä lasten kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta ja tanssia.

Kielen rikas maailma

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten **kielellisten taitojen** kehitystä kokonaisvaltaisesta kielen merkityksen hahmottamisesta kohti yksityiskohtaisempaa kielen rakenteiden ja muodon havaitsemista. Keskeistä on vahvistaa lasten kiinnostusta ja uteliaisuutta puhuttua kieltä sekä lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute ovat tärkeitä oppimiselle. Erilaisten viestien tulkitseminen ja tuottaminen suullisesti ja viestinnän välineitä käyttäen ovat osa vähitellen kehittyvää monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa lasten kielellisen ja kulttuurisen taustan monimuotoisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. Eri kielten havainnointi tukee lasten kielitietoisuutta sekä kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvän laaja-alaisen osaamisen kehittymistä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Lasten kielellisen tietoisuuden kehittymistä edistetään kielellä leikkien, loruillen sekä tutustuen monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Lasten kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Opetus ja oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida,

tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoaan. Opetuskielen lisäksi esiopetuksessa havainnoidaan muita kieliä. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen taidon kehittymiselle ja samalla kokemuksen, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten **suomen/ ruotsin/ saamen/ viittomakielen taidon** kehittymistä tuetaan monipuolisesti esiopetuksen aikana.

Opetus tarjoaa lapsille mahdollisuuksia harjoitella kuuntelemista ja puhumista erilaisissa tilanteissa. Heitä ohjataan kertomaan ja keskustelemaan sekä eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Lapsia innostetaan tarinoiden tekemiseen ja taitoa harjoitellaan esimerkiksi saduttamalla tai digitarinoita tekemällä.

Lapsille luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Tämä auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Kirjoitettua ja puhuttua kieltä tutkitaan yhdessä. Lapsia ohjataan havaitsemaan, että puheen voi jakaa pienempiin osiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin.

Lasten lukutaidon kehittymistä tuetaan järjestämällä heille mahdollisuuksia leikilliseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä.

Opetuksessa käytetään monipuolisesti lastenkirjallisuutta. Lapsia rohkaistaan tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaisesti erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan tai lukemastaan.

Erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla tuetaan lasten hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä heidän kykyään hahmottaa tilaa ja suuntia. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

Esiopetuksessa tuetaan lasten kielellisiä valmiuksia havainnoimalla **eri kieliä** yhdessä lasten kanssa. Erityisesti tarkastellaan lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhuttuja kieliä. Näin tuetaan lasten kielitietoisuuden ja oman kielellisen ja kulttuurisen identiteetin kehittymistä. Samalla lapsia autetaan havaitsemaan ympäröivän maailman kielellinen ja kulttuurinen rikkaus ja kiinnostavuus. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomusten näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan käyttäytymisen harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä sekä

ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyttä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen kohtaamisen ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdintoilleen ja ihmettelylle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aihetta lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen. Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteenä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan hyödyntää myös juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lähiympäristöä hyödynnetään niin että lapsilla on mahdollisuus aitoon osallistumis- ja vaikuttamiskokemukseen.

Esiopetuksen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, tyttönä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median kertomukset. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänkysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa toimien. Samalla heidän valmiutensa ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä sanoja ja käsitteitä vahvistuvat. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö -lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt- tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Erityisen tärkeää opetuksen liittäminen lasten kokemusmaailmaan ja heidän toimintaympäristöönsä on **matemaattisten taitojen** opettelussa sekä teknologia- ja **ympäristökasvatusten** toteuttamisessa. Toimintaympäristöön liittyvät havainnot, kokemukset ja tiedot, niiden jäsentäminen ja kuvaaminen auttavat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lasten monilukutaitoa. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa vahvistetaan pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle ja matematiikan oppimiselle. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota arjessa ja ympäristössä ilmenevään matematiikkaan. Opetus luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen ja ajan käsitteiden sekä tason ja avaruuden hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa matemaattisen ajattelun eri vaiheissa oleville lapsille.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään omia ratkaisuja.

Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä ja etsimään niihin yhdessä selityksiä. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan** toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Havaintoja harjoitellaan esittämään itse ja kuvien sekä erilaisten välineiden avulla. Toiminta suunnitellaan niin että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Lapsia kannustetaan myös toimintaympäristöön liittyvien ongelmanratkaisutehtävien päättelyyn ja ratkaisujen etsimiseen.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti leikkien ja työskennellen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä sekä liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukumääriä vertaillaan ja tutkitaan lukumäärän muutosta käytännön esimerkkejä keksien. Erityisesti opetuksessa kiinnitetään huomiota lasten lukujonotaitojen ja nimeämisen kehittämiseen.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä ja joka toinen, esimerkiksi liikuntaleikkien avulla. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat nimeämään niitä.

Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla.

Opetuksessa hyödynnetään muun muassa leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy-seuraus suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle tutustumalla luonnonsuojeluun. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä teknologisia **ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan ja kehityksen

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän arvostuksensa ja taitonsa voivat vähitellen kehittyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää liikkumisen yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä esiopetuksen oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyjä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävän syömisen ja **ruokaan liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa mahdollisimman viihtyisiä ja lapsia ohjataan hyviin tapoihin. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana.

Lapsia ohjataan ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Kasvattaja ottaa huomioon lasten mielipiteet ja kiinnostuksen kohteet oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Tutkittavia ilmiöitä nostetaan lasten puheista, leikeistä ja toiminnasta. Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa, jossa kasvattajalla on aktiivinen rooli antaen aikaa, kysyen avoimia kysymyksiä, ihmetellen ja sanoittaen. Kasvattajan ei tarvitse itse tietää kaikkea, vaan hän oppii

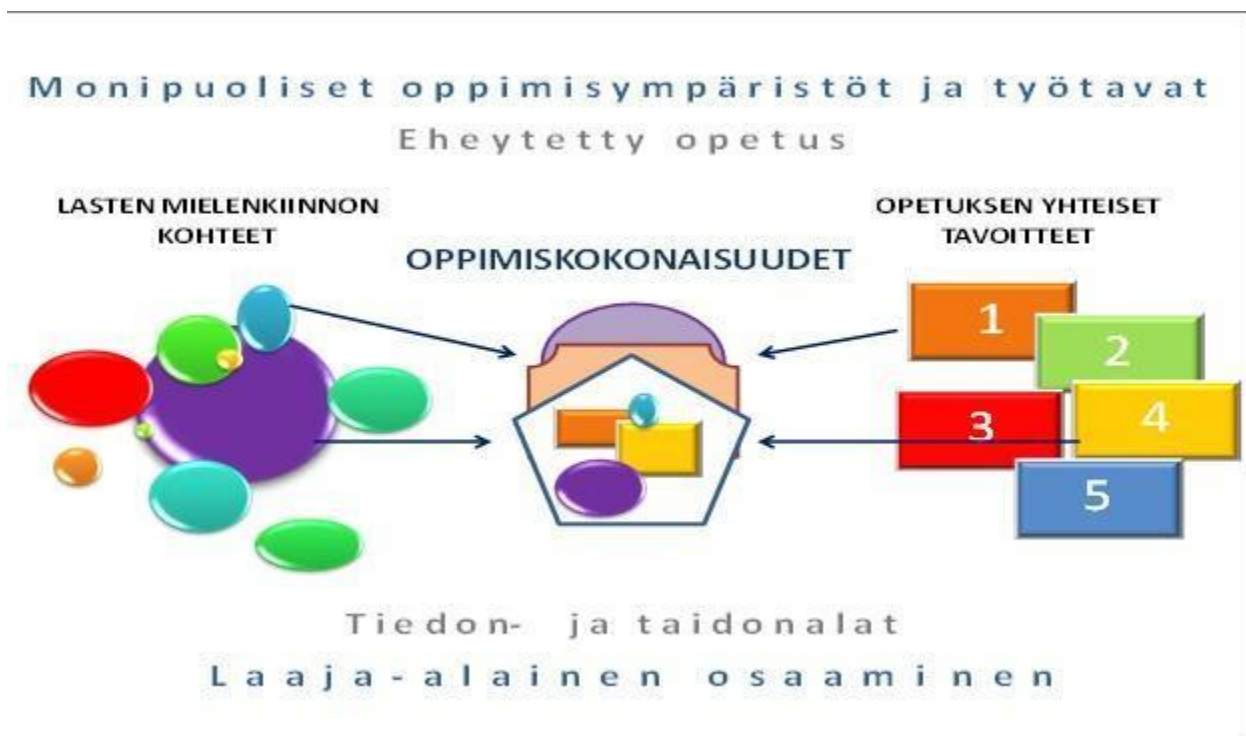
yhdessä lasten kanssa ilmiöstä. Kasvattajan heittäytyminen lasten toimintaan mukaan on erittäin tärkeää. Kasvattaja on kuitenkin tietoinen omasta roolistaan ja toiminnan tavoitteista. Kasvattaja auttaa lapsia tulemaan tietoisiksi omista oppimisstrategioistaan ja toimintatavoistaan. Tärkeää on myös auttaa lasta löytämään uusia oppimisen tapoja.

Esiopetuksessa painotetaan hyvinvointiin ohjaamista, vuorovaikutustaitojen ja sosiaalisten taitojen opettamista ja oppimista. Esiopetuksessa lapset harjoittelevat empatiataitoja, itsehillintää ja ongelmanratkaisutaitoja sekä tunteiden säätelyä. Sosiaalisia taitoja kehitetään myös vuorovaikutusleikkiryhmissä. Lasten päivittäistä fyysistä aktiivisuutta lisätään ja istumista vähennetään. Lapsella tulee olla päivittäin mahdollisuus lepoon ja rauhoittumiseen.

Hyvät tavat ja yhteiset pelisäännöt rakentavat turvallista arkea. Esiopetusryhmän pelisäännöistä keskustellaan ja niistä sovitaan yhdessä lasten kanssa. Sääntöjä on vähän, jotta lapset muistavat ne ja pystyvät noudattamaan niitä. Sääntöjä voidaan lisätä pikkuhiljaa.

Esiopetuksessa toteutetaan Sapere-ruokakasvatusohjelmaa, jossa lapsen kiinnostus ruokamaailmaan herätetään aistikokemusten, tutkimisen ja osallisuuden kautta. Sapere-ohjelman pyrkimyksenä on, että lapsi kasvaa rohkeaksi ja omasta terveydestään huolehtivaksi aikuiseksi.

Metsät ja puistot ovat lähellä päivähoiton yksikköjä ja monimuotoinen luonto on arjessa läsnä. Kaupungissa on useita puistoja ja luontopolkuja, jotka ovat hyviä retkeilykohteita ja oppimisen paikkoja. Useissa ryhmissä käytetään toteutuneiden projektien materiaalia.



Laaja-alainen osaaminen

Ilmaisun monet muodot

Tarkennukset tehdään yksikkökohtaisiin toimintasuunnitelmiin esimerkiksi juhlien ja perinteiden osalta. Esiopetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. Eri ilmaisun muodoissa voi painottua yhteisen tekemisen, tuottamisen ilo ja yhteinen elämys. Vuorovaikutustaidot ja ryhmässä toimimisen taidot koettiin kyselyn perusteella tärkeimmiksi asioiksi esiopetuksessa.

Kielen rikas maailma

Kiireetön arki tukee spontaaneja ja lapsilähtöisiä ryhmäkeskustelutilanteita. Keskusteleva kulttuuri ja toimintatavat tukevat vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

Minä ja meidän yhteisömmme

Talvella 2016 Orimattilan esiopetusyksiköissä suoritettiin kysely, jossa vanhempia, esiopetusyksiköiden henkilökuntaa ja lapsia pyydettiin listaamaan kolme tärkeintä asiaa esiopetuksessa. Ylivoimaisesti tärkeimmäksi asiaksi nousivat vuorovaikutustaidot, erityisesti kyky toimia ryhmän jäsenenä.

Esiopetuksessa on tärkeää lapsen oma aktiivinen rooli ja samanaikaisesti merkitykselliseen asemaan nousevat vuorovaikutustaidot. Perusopetuksessa puhutaan ilmiöoppimisesta. Esiopetuksessa se tarkoittaa mm. toiminnallista oppimista yhdessä, keskustelua, osallistumista, keksimistä, oivaltamista ja rakentamista yhdessä. Paja- ja projektityöskentely, ryhmässä ja pareittain tekeminen ovat oppimisen tapoja, joissa myös vuorovaikutustaidot kehittyvät.

Kyky toimia ryhmässä, olla rohkeasti vuorovaikutuksessa, viestiä ja käyttää kieltä, kuunnella ja auttaa toista kehittyä keskustelelevassa yhdessä tekemisen kulttuurissa. Esiopetuksessa aikuisen rooli on tärkeä myönteisen ja turvallisen ilmapiirin luomisessa. Aikuinen ohjaa lapsia toisen huomioon ottamisessa ja toimii oikeudenmukaisesti. Riitojen selvittely ja sopuisaan toimintaan pyrkiminen luovat viihtyisän ilmapiirin.

Tunnetaidot, hyvät käytöstavat, toisen kunnioittaminen ja arvostaminen ovat asioita, joita lapset monesti mallioppivat sekä kotona että kodin ulkopuolella. Vuorovaikutustaitojen oppimisessa tarvitaan vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä

esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielellä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvaramantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavaramantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan **vieraskielisten ja monikielisten lasten** kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien sekä ohjatusti että esiopetuksen arjessa. Erillistä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetusta ja lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielen opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylypyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylypyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylypyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylypykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylypyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylypykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylypykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikylylyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylypykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

Eri kieli- ja kulttuuriryhmien esiopetus järjestetään muun esiopetuksen yhteydessä. Lapsen taustat otetaan huomioon, vaikka esiopetus toteutuu yleisten kasvatus- ja oppimistavoitteiden mukaan. Lasta kannustetaan suomen kielen oppimiseen suunnitelmallisesti ja monipuolisia menetelmiä käyttäen niin ohjauksessa kuin luonnollisissa viestintätilanteissa toisten lasten ja aikuisten kanssa.

Lapsen identiteetin rakentumiselle on merkityksellistä, että myös hänen kulttuurinsa kuuluvia asioita arvostetaan ja tuetaan esiopetuksessa. Eri kieli- ja kulttuuriryhmiin kuuluva lapsi tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja perinteeseen arjen tilanteissa.

Esioppilaalle laaditaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suomi toisena kielenä -suunnitelma, joka liitetään lapsen esiopetussuunnitelmaan. Eri kieliryhmiin kuuluvien lasten suomen kielen taito arvioidaan esiopetusvuoden loppupuolella kartoitusaineiston (Kieliraketti ja Lauran päivä) avulla. Havainnointilomakkeet siirtyvät lapsen mukana kouluun.

4.5 Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa
- miten henkilöstön itsearvointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä
- millaista osallistumistodistusta käytetään.

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä erityiskysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkökohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5 Lapsen kasvun ja oppimisen tuki

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja opiskeluhoito muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Orimattilan esiopetus toteutetaan päiväkodeissa sekä koulujen yhteydessä. Jokaisessa esiopetusryhmässä voidaan tarjota yleistä, tehostettua sekä erityistä tukea. Tuki painottuu yleiseen ja tehostettuun tukeen. Lapsen saaman tuen tulee olla suunniteltua ja pitkäjänteisesti toteutettua. Tukea tarvitseva lapsi on oikeutettu saamaan tukea esiopetuksessa. Tuen toteuttamiseen ei tarvita huoltajan erillistä lupaa. Jokaisella esiopetusryhmällä on velvollisuus toteuttaa kolmiportaista tukea opetussuunnitelman mukaisesti. Lapsen tuen tarvetta ja tuen riittävyttä arvioidaan esiopetusvuoden kuluessa. Tuki järjestetään lapsen omassa esiopetusryhmässä joustavin opetusjärjestelyin (esim. pienryhmätoiminta, eriyttäminen). Käytettävissä on tuen tarpeen mukaan suunnattuja avustajapalveluita sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukea. Orimattilan esiopetuksessa toteutetaan suunnitelmallista seulontaa lasten oppimisvaikeuksien tai muiden kehityksen ja oppimisen esteiden mahdollisimman varhaisen tunnistamisen tueksi.

Lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on huoltajien sekä kasvatus- ja opetushenkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu tehostetun tai erityisen tuen tarve. Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa rakentuu hyvän kasvatusyhteistyön, toimivan arjen ja pienryhmätoiminnan varaan. Orimattilan esiopetuksessa pienryhmätoiminnalla tarkoitetaan monenlaista ja –tasoista toimintaa, joissa lapset toimivat osan päivästä aikuisen kanssa pienemmissä ryhmissä. Pienryhmätoiminnan lähtökohtana on toimiva arki. Ryhmät voivat olla pysyviä tai tilanteiden ja toimintojen mukaan muuttuvia. Pienryhmätoiminta mahdollistaa hyvin lasten kuuntelemisen ja osallisuuden mm. leikkivalinnoissa sekä joustavan ja toimivan päivittäisen toiminnan eri tilanteissa (ruokailu, ulkoilu, pukeminen / riisuminen ja wc- tilanteet). Ohjattu pienryhmätoiminta on tavoitteellista ja aikuisen suunnittelemaa toimintaa pienissä ryhmissä.

Laadukkaan esiopetuksen toteutuminen yleisellä tasolla on tärkeää, jotta tehostetun ja erityisen tuen tukitoimet voidaan rakentaa sen varaan. Varhaiskasvatuksen erityistyöntekijät tukevat osaltaan esiopetustiimiä pienryhmätoimintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi he ohjaavat tarvittaessa erilaisissa ryhmää tukevissa pedagogisissa ratkaisuisissa ja toimintatapojen käyttämisessä. Käytännön pedagoginen tuki lapsen ja ryhmän näkökulmasta suunnitellaan ja kirjataan yksikkö/ryhmäkohtaisesti.

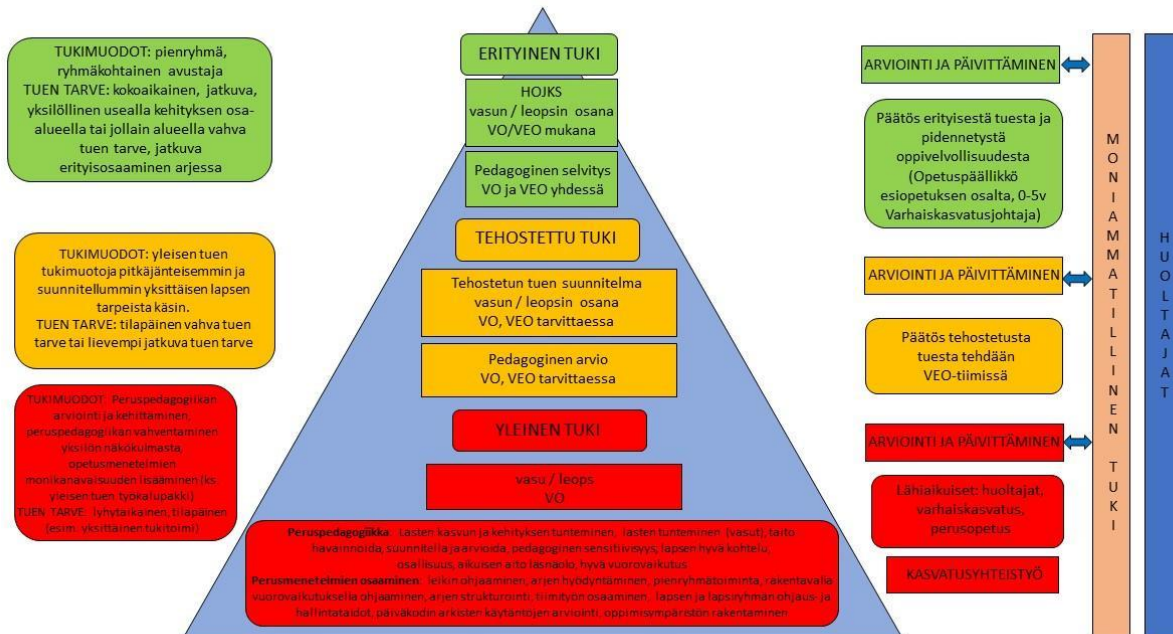
Suositukses esi- ja alakouluikäisten testauksiin Orimattilassa

päivitetty syksyllä 2017

Esiopetusvuosi		
<p>SYKSY:</p> <p>Lasten havainnointia erilaisissa arjen tilanteissa. Orimattilan oma havainnointilomake käytössä.</p> <p>Alkukartoitusten aikataulu:</p> <p>Matemaattiset valmiudet: (syys/loka) Lukimat-matematiikan tuen tarpeen arviointi, ryhmätehtävä (pienyhmissä). Arviointiväline internetissä: Lukimat -> Oppimisen arviointi, tuen tarpeen tunnistaminen-> esiopetus -> matematiikka http://www.lukimat.fi/lukimat-oppimisen-arviointi/materiaalit/tuen-tarpeen-tunnistaminen/esiopetus</p> <p>Kielelliset valmiudet: (elo/syys) Kielellisten taitojen kartoitus (yksilötehtävä), moniste. Myös jokin muu vastaava kartoitus soveltuu.</p> <p>Kontrolloitu piirrostarkeilu, KPT: (maras/hiutu/ammii) pienyhmissä, 4-6 lasta (ohjeiden ymmärtäminen, kuulomuisti, käsitteiden hallinta, hienomotoriikka)</p>	<p>TALVI:</p> <p>Joulu-helmikuussa tarpeen mukaan seuraavia:</p> <p>Matemaattiset valmiudet: Lukimatin matematiikka-seulan talvi-tehtävät tarvittaessa niiden lasten kanssa, joiden suoriutuminen syksyn matematiikka-seulassa heikkoa</p> <p>Venny 1 – kartoitusta voi käyttää</p> <p>Kielelliset valmiudet: Huomio kielellisen tietoisuuden heräämiseen niillä lapsilla, kenellä esiopetusvuoden alussa kielelliset valmiudet olivat heikot kokonaisuudessaan tai osittain. Onko kiinnostus alkanut heräillä? Onko kirjaimia alkanut jäädä mieleen?</p> <p>Syksyn seulonatehtävä uusintana tai vastaavia tehtävätyyppisiä (kirjain/ääne, alkuääne, sanarytmi, rimit). Huom. myös hahmottaminen, sanavarasto, kerronta, työmuisti.</p> <p>Tarvittaessa Kummi 3 – sanat paloiksi, luki-kartoitus</p>	<p>KEVÄT:</p> <p>Taitojen kartoitus jatkuu tarpeen mukaan, havaintojen täydennys ennen tiedonsiirtoa kouluun huoliilasten osalta:</p> <p>Matemaattiset valmiudet: Lukimat- kevätosio niille joilla syksyn seulassa suoriutuminen heikkoa, etenkin jos talvi-osiota ei tehty.</p> <p>Kielelliset valmiudet: uudelleen tsekkausta (Kummi 3 tai vastaava) jos</p> <ul style="list-style-type: none"> lapsen taidoista vähemmän tietoa syksyllä kielellisten valmiuksien kartoituksessa taidot olivat heikot tai puutteelliset epävarmuus lapsen valmiuksista <p>Kielellisten valmiuksien arvioinnissa esiopetusvuoden keväällä voi tarpeen mukaan käyttää mitä tahansa soveltuvaa tehtävistöä, jonka sisältönä ovat oleelliset lukivalmiudet. Jos lapsella heikot kielelliset valmiudet, huomio myös hahmottamiseen, sanavarastoon, kerrontaan ja työmuistiin.</p> <p>KPT: Tarvittaessa uusiksi valikoidulle pienyhmielle tai jos syksyllä tehtävä oli liian vaikea/tekeminen ei onnistunut</p> <p>Havainnointilomakeen täydentäminen (kokonaiskuva lapsen taidoista ja koulunvalmiuksista) Tiedonsiirto kouluun</p>

Suositukses testauksiin esiopetuksessa

KASVUN JA OPPIMISEN TUKI ORIMATTILAN VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA



VO=varhaiskasvatuksen opettaja VEO=varhaiskasvatuksen erityisopettaja VASU=varhaiskasvatuksen suunnitelma LEOPS=lapsen esiopetussuunnitelma HOJKS=henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Tuen järjestäminen esiopetuksessa

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatustulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhuolto).

Orimattilassa lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyvät suunnitelmat tehdään yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajille tiedotetaan esiopetusvuoden alussa tuen mahdollisuudesta ja lapsen oikeudesta saada tukea sitä tarvitessaan. Lasten kasvua, kehitystä ja oppimista havainnoidaan arjen tilanteissa sekä seulontatehtävien avulla. Havainnoista keskustellaan tarpeen mukaan huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu esiopetusryhmissä koko ryhmän sekä yksittäisen lapsen tuen tarpeen arviointiin sekä tukitoimien suunnitteluun.

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvuun, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Orimattilassa lapsen tuen tarpeen arvioinnin lähtökohtana on huoltajien sekä kasvatus- ja opetushenkilöstön havaintojen yhteinen tarkastelu tai lapsen aiemmin todettu tehostetun tai erityisen tuen tarve. Kasvun ja oppimisen tuki esiopetuksessa rakentuu hyvän kasvatusyhteistyön, toimivan

arjen ja pienryhmätöiminnan varaan. Orimattilan esiopetuksessa pienryhmätöiminnalla tarkoitetaan monenlaista ja – tasoista toimintaa, joissa lapset toimivat osan päivästä aikuisen kanssa pienemmissä ryhmissä. Pienryhmätöiminnan lähtökohtana on toimiva arki. Ryhmät voivat olla pysyviä tai tilanteiden ja toimintojen mukaan muuttuvia. Pienryhmätöiminta mahdollistaa hyvin lasten kuuntelemisen ja osallisuuden mm. leikkivalinnoissa sekä joustavan ja toimivan päivittäisen toiminnan eri tilanteissa (ruokailu, ulkoilu, pukeminen / riisuminen ja wc- tilanteet). Ohjattu pienryhmätöiminta on tavoitteellista ja aikuisen suunnittelemaa toimintaa pienissä ryhmissä.

Laadukkaan esiopetuksen toteutuminen yleisellä tasolla on tärkeää, jotta tehostetun ja erityisen tuen tukitoimet voidaan rakentaa sen varaan. Varhaiskasvatuksen erityistyöntekijät tukevat osaltaan esiopetustiimiä pienryhmätöimintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi he ohjaavat tarvittaessa erilaisissa ryhmää tukevissa pedagogisissa ratkaisuissa ja toimintatapojen käyttämisessä. Käytännön pedagoginen tuki lapsen ja ryhmän näkökulmasta suunnitellaan ja kirjataan yksikkö/ryhmäkohtaisesti.

Yleinen tuki koskee jokaista esiopetuksessa olevaa lasta. Lasta tuetaan heti tuen tarpeen ilmetessä. Esiopetusryhmien henkilöstö koostuu enimmäkseen esiopetuksen opettajista, hoitajista ja tuen avustajista. Esiopetusta antavan opettajan kelpoisuudesta säädetään opetustoimen henkilöstön kelpoisuudesta annetussa asetuksessa. Esiopetusryhmän henkilöstö muodostaa moniammatillisen kasvattajayhteisön, jonka toiminta pohjautuu yhteisen päämäärän ja yhteisten tavoitteiden pohjalle. Kasvattajien tehtävänä on yhteistyössä lasten ja huoltajien kanssa suunnitella toimintaa ja rakentaa lapsille sopivaa oppimisympäristöä. Esiopetuksen henkilöstö toimii toisia kunnioittavassa yhteistyössä huoltajien ja lasten kanssa.

Kun lapsen tuen tarve ilmenee, käytetään yleisen tuen keinoja heti.

- 1. Esiopetuksen opettaja ottaa tekemänsä havainnot puheeksi huoltajien kanssa.*
- 2. Esiopetuksen opettaja pohtii yhteistyössä tiimin kanssa, mitä tukea lapsi tarvitsee. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan tuki. Tuen työkalupakki apuna tukitoimia mietittäessä.*
- 3. Tukitoimet käynnistyvät heti tuen tarpeen ilmetessä. Yleisen tuen tukitoimet voi halutessaan kirjata lapsen esiopetussuunnitelmaan. Tukitoimien toteutumisesta vastaa esiopetuksen opettaja.*
- 4. Tukitoimien riittävyttä arvioidaan ja tehdään tarvittaessa pedagoginen arvio.*

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti. Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arviossa kuvataan

- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä opiskeluhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- esiopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

Tuen seuranta ja arviointi

- oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia.

Orimattilassa lapsi saa esiopetuksessa tehostettua tukea, jos varhaiskasvatuksen erityisopettajien tiimi (VEO-tiimi) on päättänyt esiopetuksen opettajan laatimaan pedagogiseen arvioon pohjautuen tehostetun tuen alkamisesta. VEO-tiimi kokoontuu kuukausittain. Jos lapsi on jo ennen esiopetusvuoden alkamista tehostetun tuen piirissä, tulee tehostetun tuen tarvetta arvioida ennen esiopetusvuoden alkua. Tehostetun tuen tarve arvioidaan kevään keskustelun yhteydessä.

Mikäli tehostetun tuen tarve ilmenee esiopetusvuotta edeltävänä keväänä, tehdään pedagoginen arvio. Tuen tarve käsitellään lapsen huoltajien kanssa varhaiskasvatussuunnitelman arviointipalaverissa. Jos lapsella on asiakkuus erityissairaanhoidon tai meneillään olevia terapioiden, voidaan tapaamiseen kutsua tarvittava määrä moniammatillisia asiantuntijoita. Pedagogisen arvion laatimisessa voidaan hyödyntää lapselle tehtyjen terveystarkastusten, tutkimusten ja arviointien tuloksia. Pedagogisen arvion laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja. Pedagogiset arviot käsittelee ja tehostetun tuen aloittamisesta päättää VEO-tiimi ja se annetaan lapsen huoltajalle tiedoksi. Näin tehostettu tuki alkaa heti esiopetusvuoden alkaessa, jolloin lapsen esiopetussuunnitelman liitteeksi laaditaan tehostetun tuen suunnitelma.

Kun lapsi aloittaa esiopetusvuoden tehostetun tuen piirissä, tehostettu tuki alkaa heti esiopetuksen alettua. Tehostetun tuen suunnitelma tulee laatia esiopetusvuoden lokakuun loppuun mennessä. Jos lapsen tuen tarve havaitaan esiopetusvuonna vuodenvaihteen jälkeen, laaditaan pedagoginen arvio. Esiopetuksen opettaja seuraa lapsen kasvun ja oppimisen edistymistä sekä keskustele mahdollisesta huolesta lapsen huoltajien kanssa. Ennen kouluun siirtymistä lapsen tuen tarvetta arvioidaan joko kirjaamalla lapsen tilanne pedagogiseen arvioon tai tehostetun tuen suunnitelman arviointi -osioon.

Jos lapsi on esiopetusvuoden päättyessä tehostetun tuen piirissä, tuki jatkuu myös perusopetuksen alkaessa. Kevään tiedonsiirtopalaverissa tiedonsiirtolomakkeen lisäksi siirtyvät viimeisin pedagoginen asiakirja sekä asiantuntijalausunnat huoltajien allekirjoittamalla luvalla (kyseinen kohta sisältyy Esiopetuksesta kouluun -tiedonsiirtolomakkeeseen). Pedagogiset asiakirjat sisältävät opetuksen järjestämisen kannalta olennaista tietoa ja siirtyvät ilman erillistä huoltajan lupaa kouluun. Tehostetun tuen piirissä oleva lapsi aloittaa koulunsa pääsääntöisesti lähikoulussa.

PEDAGOGINEN ARVIO

Orimattilassa tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen ja kun huomataan ettei yleinen tuki riitä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tueksi

- 1. Esiopetuksen opettaja ottaa lapsen tuen tarpeen puheeksi huoltajan kanssa.*
- 2. Esiopetuksen opettaja laatii pedagogisen arvion heti tuen tarpeen ilmetessä ja konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa ja muita asiantuntijoita, esim. lapsen terapeuttia.*
- 3. Pedagogiseen arvioon kirjataan, mitä tukea lapsi on jo saanut sekä se, millaiset tukitoimet ja -järjestelyt tukisivat lasta.*
- 4. Esiopetuksen opettaja toimittaa pedagogisen arvion VEO-tiimille, joka tekee päätöksen tehostetun tuen aloittamisesta. Tehostetun tuen alkamispäivämäärä on VEO-tiimin kokoontumispäivämäärä.*
- 5. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kirjaa tuen tarpeen Efficaan.*
- 6. Tehostetun tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan tehostetun tuen suunnitelma.*

OPPIMISSUUNNITELMA TEHOSTETUN TUEN AIKANA

Orimattilassa esiopetuksen opettaja laatii yhteistyössä huoltajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muiden asiantuntijatahojen kanssa tehostetun tuen suunnitelman, jonka lapsen huoltaja allekirjoittaa. Tehostetun tuen suunnitelma säilytetään esiopetusyksikössä lukollisessa kaapissa. Jos lapsi on esiopetusvuoden alkaessa tehostetun tuen piirissä, tulee tehostetun tuen suunnitelma päivittää esiopetusvuoden loppuun mennessä. Esiopetusvuoden aikana, viimeistään keväällä arvioidaan lapsen mahdollista tuen tarvetta koulussa sekä tuen riittävyyttä. Tehostetun tuen ollessa riittämätön, laaditaan pedagoginen selvitys.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyksen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi, yksilökohtainen opiskeluhoito, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys. Opetuksen järjestäjän päättämä toimitus, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- opiskeluhoitoon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- lapsen oppimisen eteneminen
- lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, opiskeluhoollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat

voivat hakea siihen muutosta valittamalla. Päätös on aina perusteltava. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Erityistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Erityistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Erityistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut

- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- lapselle tarjottava erityisopetus
- lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- opiskeluhuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

Tuen seuranta ja arviointi

- lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta. Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta. Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Orimattilassa erityistä tukea annetaan lapsille, joiden esiopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida muuten järjestää. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä, siten kuin erityisen tuen päätöksessä on määrätty. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvioin perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vammaan, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen tuen syyn vuoksi voida antaa muuten. Silloin varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai VEO-tiimi tekee suoraan esityksen erityisen tuen antamisesta ja esiopetuksen järjestämisestä varhaiskasvatusjohtajalle tai opetuspäällikölle. Myös lapsen näkemyksiä kasvustaan ja kehityksestään kuullaan mahdollisuuksien mukaan. Huoltajia kuullaan kirjallisesti ennen esityksen tekemistä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja päätöksen valmistelijana huolehtii kuulemisen suorittamisesta.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa saanut tehostettua tukea, ja tehostettu tuki ei tunnu riittävän lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseksi, aloitetaan pedagogisen selvityksen laadinta mahdollisen erityisen tuen päätöksen perustaksi. Esiopetuksen opettaja vastaa pedagogisen selvityksen laadinnasta yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Pedagogisen selvityksen laadinnassa hyödynnetään opiskeluhuollon ammattihenkilöiltä tai/ sekä muilta asiantuntijoilta saatua tietoa lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvistä erityistarpeista. Lapsen käsityksiä kasvustaan ja oppimisestaan kuullaan. Myös lapsen huoltajalle varataan mahdollisuus osallistua niin halutessaan tarpeiden selvittämiseen ja tuen suunnitteluun.

Tulevien perusopetuksen ensimmäisen luokan oppilaiden tuen tarvetta kartoitetaan koko kaupungin tasolla ensimmäisen kerran esiopetusvuoden joulukuussa. Opetuspäällikkö kutsuu koolle moniammatillisen työryhmän, jossa on perusopetuksen sekä varhaiskasvatuksen tuen asioista vastaavaa henkilöstöä sekä koulupsykologeja. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokoaa ennen palaveria tiedot tukea tarvitsevista koulutulokkaista yhteistyössä esiopetuksen opettajien kanssa. Palaverin jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä esiopetuksen opettajien kanssa huolehtii tiedottamisesta lasten huoltajille. Lisäksi huoltajille tiedotetaan, miten lapsen koulunkäynnin aloittamisen suunnittelua jatketaan yhteistyössä huoltajien, esiopetuksen ja perusopetuksen sekä tarvittaessa opiskeluhuollon henkilöstön kanssa.

Erityisen tuen piirissä olevan lapsen sijoittuminen lähipäiväkodin esiopetusryhmään edellyttää esiopetusryhmän rakenteen ja toimintaedellytysten arviointia. Toimintaedellytyksillä tarkoitetaan mm. lapsen ikätason ja toimintaedellytysten mukaista lapsiryhmää, toiminnan eriyttämistä pienryhmiin ja siihen soveltuvia tiloja, varhaiskasvatuksen erityisopettajan tukea ja mahdollisia avustajapalveluita. On tarpeen myös arvioida lapsen kuntoutuksen, hoidon ja apuvälineiden tarve sekä mahdollisuudet huolehtia niistä esiopetuksessa. Toimintaedellytyksiä arvioitaessa ja toimintaa suunniteltaessa tulee huolehtia siitä, että kaikilla lapsilla on kasvua ja oppimisista edistävää turvallinen ja toimiva esiopetusympäristö. Esiopetuksen opettaja vastaa opetusjärjestelyiden koordinoinnista ja niiden toimivuuden seurannasta yhdessä päiväkodinjohtajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Erityistä tukea saavan lapsen kasvun ja oppimisen seuranta edellyttää sitä, että kaikki lapsen kanssa toimivat aikuiset ovat tietoisia lapsen vahvuuksista ja erityisen tuen tarpeista ja huomioivat ne lapsen kanssa toimiessaan. Integraation onnistuminen edellyttää, että esiopetusryhmän henkilökunta saa konsultaatiota ja tukea varhaiskasvatuksen erityisopettajalta ja opiskeluhuollon henkilöstöltä.

PEDAGOGINEN SELVITYS

Orimattilassa aloitetaan pedagogisen selvityksen laadinta, mikäli tehostettu tuki ei tunnu riittävän lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Pedagogisen selvityksen laatii esiopetuksen opettaja yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Erityisen tuen aloittamisesta päättää opetuspäällikkö. Erityisen tuen piirissä oleva lapsi voi aloittaa koulunsa joko lähikoulun yleisopetuksen luokassa tai erityisluokalla muussa hänelle osoitetussa koulussa. Erityisen tuen piirissä olevien oppilaiden koulupaikkojen suunnittelu aloitetaan esiopetuksen syyskauden loppupuolella moniammatillisessa yhteistyössä opetuspäällikön johdolla.

Erityisen tuen aloittaminen

- 1. Esiopetuksen opettaja ottaa yhteyttä vanhempiin ja konsultoi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa tai VEO-tiimiä. Tiimissä mietitään, mitä tukitoimia vielä tarvitaan. Tässä vaiheessa hankitaan asiantuntijalausunnat, jos niille on tarvetta.*
- 2. Esiopetuksen opettaja laatii yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa pedagogisen selvityksen, joka pohjautuu tehostetun tuen suunnitelmaan ja mahdollisiin lausuntoihin ja hankkii huoltajien allekirjoitukset.*
- 3. Sovitaan hakeutumisesta erityiseen tukeen. Päätöksen erityisestä tuesta tekee opetuspäällikkö.*

Hakemus sisältää asiakirjat:

- 1. Pedagoginen selvitys huoltajien ja esiopettajan allekirjoituksin.*
- 2. Tarvittaessa asiantuntijalausunnat.*

Erityisen tuen päätöksen jälkeen esiopetuksen opettaja laatii HOJKSin (yhteistyössä huoltajien ja tarvittavien yhteistyötahojen kanssa) ja hankkii allekirjoitukset. HOJKS laaditaan esiopetuksen syyskaudella lokakuun loppuun mennessä, sen toteutumista arvioidaan tarvittaessa ja ennen kevätkauden päättymistä (ei uutta tulostetta).

Etenemisjärjestys oppilaan erityisen tuen päätöksen tarkistamiseksi

Päätös tarkistetaan aina tarvittaessa ja ainakin toisen luokan päätyttyä ja ennen seitsemännen luokan alkua. Jonkin oppimäärän yksilöllistäminen tai yksilöllistämisen purkaminen edellyttää aina uutta erityisen tuen päätöstä ja sen perusteena olevaa pedagogista selvitystä, jossa tarve perusteellaan. Päätöksen erityisestä tuesta tekee opetuspäällikkö.

Hakemus sisältää asiakirjat:

1. *Pedagoginen selvitys huoltajien, opettajan ja rehtori/apulaisrehtorin allekirjoituksin, tehdään siis ainakin 2. ja 6. luokan keväällä tehdään ja aina, kun oppimääriä yksilöllistetään*
2. *Tarvittaessa asiantuntijalausunnot*

ERITYISEN TUEN PÄÄTÖS

Orimattilassa opetuspäällikkö tekee erityisen tuen päätöksen pedagogisen selvityksen ja/tai asiantuntijalausuntojen perusteella. Pedagogisessa selvityksessä tulee olla huoltajien allekirjoitukset ja kirjaus lapsen ja huoltajien kuulemisesta. Sijoitetun lapsen huoltajaa, tai hänen asioistaan vastaavaa sosiaalityöntekijää tulee kuulla siirryttäessä erityiseen tukeen.

Päätöksestä tehdään kaksi kappaletta, joista toinen jää sivistyspalvelukeskukseen arkistoitavaksi ja toinen lähetetään lapsen huoltajille. Jos huoltajat asuvat eri osoitteessa, päätös lähetetään lähivanhemmalle. Sijoitetun lapsen päätöksen yhteydessä varmistetaan sosiaalityöntekijältä, kenelle päätös lähetetään. Opetuspäällikkö kirjaa Primuksen tuen valikkoon päätöstiedot.

Opetuspäällikkö lähettää kopion päätöksestä päiväkodinjohtajalle ja/tai koulun rehtorille. Koulussa kirjataan Primukseen tarvittavat muutokset, esim. yksilöllistetävän oppimäärän arviointi. Orimattilassa erityistä tukea saavien lasten kasvun ja oppimisen tuki järjestetään joko lähipäiväkodin tai –koulun esiopetusryhmässä. Erityisen tuen järjestämisessä pyritään huomioimaan mahdollisuuksien mukaan lapsen tulevan koulun sijoittuminen.

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan

tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja opiskeluhuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

Lasten päivähoidosta annetun lain mukaan kunnan käytettävissä tulee olla varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja lasten varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti. (PhL muutos 22.12.2006/1255). Orimattilassa toimii kolme varhaiskasvatuksen erityisopettajaa, joista yksi toimii ryhmässä.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien erityisosaamista ja asiantuntemusta hyödynnetään lapsen yksilöllisen tuen tarpeiden varhaisessa tunnistamisessa, erillisten tutkimusten tarpeellisuuden arvioinnissa sekä tukitoimien järjestämisen suunnittelussa yhteistyössä huoltajien sekä mahdollisten lapsen ja perheen kanssa työskentelevien asiantuntijoiden kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntemusta voidaan hyödyntää koulutus- ja konsultaatiotehtävissä liittyen lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tuntemukseen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työn painopiste on konsultoinnissa. Esiopetusryhmän henkilökunta ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja voivat mieltää yhdessä esimerkiksi arjen toimivuuteen liittyviä asioita ryhmä- ja yksilötasolla. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja havainnoi yhdessä esiopetusryhmän henkilöstön kanssa lapsen valmiuksia ja koululaiseksi kasvamista. Hän osallistuu yksilö- ja pienryhmäopetuksen suunnitteluun sekä toteutukseen (osa-aikainen erityisopetus). Hän tukee kasvatusyhteistyötä ja osallistuu tarvittaessa huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kuuluu osaltaan päiväkotien yhteisölliseen opiskeluhoitoryhmään. Hän opastaa tarvittaessa tutkimuksiin ohjaamisessa sekä osallistuu osaltaan pedagogisen arvion ja lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelman tekemiseen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely tehostetussa tuessa

Tehostetussa tuessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan rooli yhteistyössä huoltajien kanssa vahvistuu, joko esiopetusryhmän henkilökunnan kasvatusyhteistyötä tukien tai vanhempien kanssa keskusteluihin osallistuen. Hän osallistuu pedagogisen arvion tekemiseen sekä oppimissuunnitelman tavoitteiden laatimiseen ja seurantaan. Moniammatillisuus ja muu yhteistyö lapsen kehitystä tukevien ja tutkivien tahojen kanssa tiivistyy.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja suunnittelee ja toteuttaa kulloinkin käytössä olevien resurssien puitteissa ohjattua pienryhmätoimintaa sekä yksilöllisiä tehtäviä (osa-aikainen erityisopetus) yhdessä esiopetusryhmän henkilökunnan kanssa. Jos tehostettu tuki ei riitä, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ohjaa lapsen tarvittaessa lisätutkimuksiin sekä osallistuu pedagogisen selvityksen tekemiseen ja erityiseen tukeen siirtämiseen.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely erityisessä tuessa

Erityisen tuen vaiheessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja on merkittävä yhteistyökumppani huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä. Hän osallistuu huoltajien kanssa käytäviin keskusteluihin sekä lapsen HOJKSin laadintaan ja seurantaan. HOJKSissa määritellään varhaiskasvatuksen erityisopettajan työskentely lapsen ja tukiverkoston kanssa. Moniammatillisen verkostoyhteistyön merkitys korostuu. Erityisen tuen esioppilaiden kohdalla varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee tarvittaessa yhteistyötä perusopetuksen erityisopettajien kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekee tiivistä yhteistyötä esiopetusryhmän henkilöstön kanssa ohjaten ja tukien heitä lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

OPETUKSEEN OSALLISTUMISEN EDELLYTTÄMÄT PALVELUT JA ERITYISET APUVÄLINEET

Orimattilan esiopetuksessa toimii tuen avustajia, joiden sijoittuminen ryhmiin pohditaan vuosittain. Tuen avustajat ovat esiopetusryhmissä lisähenkilöstönä mahdollistamassa lasten tarvitseman tuen ja ohjauksen järjestymistä sekä pienryhmätoiminnan toteutumista.

Tulkitsemispalveluiden ja apuvälinepalveluiden käyttö suunnitellaan lapsen tarpeista käsin. Jokaiselle lapselle pyritään takaamaan hänen tarvitsemansa tukipalvelut.

5.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan tuen järjestämisen käytännöt mahdollisimman konkreettisesti opetuksen järjestäjän määrittämällä tavalla. Opetussuunnitelmassa voidaan käyttää perusteiden tekstiä soveltuvin osin.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan:

Kasvun ja oppimisen tuen järjestäminen

- tuen käytännön järjestämiseen liittyvät keskeiset paikalliset linjaukset
- ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen toimintamallit
- toiminta nivelvaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytänteet
- kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden suunnitelmallinen seulonta tuen järjestämiseksi, arviointi tuen aikana sekä seuranta
- yhteistyö, vastuut ja työnjako esiopetuksesta vastaavan hallinnon sisällä sekä muiden hallintokuntien kanssa
- yhteistyö opiskeluhuollon palveluista vastaavien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa tuen tarpeen arvioinnissa, tuen suunnittelussa, järjestämisessä sekä käytännön toteuttamisessa
- huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön keskeiset toimintaperiaatteet kasvun ja oppimisen tuen kysymyksissä
- kasvun ja oppimisen tukeen liittyvät toimivaltuudet eri hallintopäätöksissä

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen arvion laadintaan liittyvät käytänteet
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä
- oppimissuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen arvion ja oppimissuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä

Erityinen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- pedagogisen selvityksen laadintaan liittyvät käytänteet
- huoltajan ja lapsen kuulemiseen liittyvä menettely
- erityisen tuen päätöksen tekeminen
- erityisen tuen päätöksen tarkistaminen
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tukena
- HOJKSin laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa pedagogisen selvityksen ja HOJKSin laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa

- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla
 - lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin, monialainen yhteistyö prosessissa
 - opetuksen käytännön järjestäminen
 - yhteistyö muun varhaiskasvatuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
 - yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa

Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluihin sekä muihin opetuspalveluihin ja erityisiin apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet ja päätöksenteko opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

6 Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä opiskelu- ja opiskeluhooltolaissa määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Näissä perusteissa käytetään opiskelu- ja opiskeluhooltolain käsitteistön sijasta opiskelusta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Opiskeluhoollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Opiskeluhooltoja toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhooltoja esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhoitopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat.

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhoollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä esiopetuksen ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetusyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetusyksiköissä seurataan ja tarkistetaan tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetusyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhoitopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Orimattilaan on laadittu yksi opiskeluhooltosuunnitelma, Orimattilan esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opiskeluhooltosuunnitelma 2023-2025, jossa on huomioitu eri koulutusasteita koskevat määräykset. Orimattilan opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma sijaitsee sähköisenä Pedanet-sivustolla ja opetussuunnitelman sisällöissä. Sivustolta löytyy käytössä olevat ohjeistukset ja lomakepohjat, joihin opiskeluhooltosuunnitelmassa kulloinkin viitataan. Opiskeluhooltosuunnitelma sisältää opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi. Opiskeluhooltosuunnitelma on laadittu yhteistyössä hyvinvointialueen, esiopetuksen, koulujen ja oppilaitosten henkilöstön, opiskeluhoitopalvelujen, oppilaiden sekä huoltajien kanssa.

Opiskeluhooltosuunnitelman keskeiset käsitteet

Eri koulutusasteilla on vakiintunut erilainen käsitteistö. Tässä suunnitelmassa käytetään selvyiden vuoksi kaikkien koulutusasteiden kohdalla esioppilaasta ja perusopetuksen oppilaasta ilmaisua oppilas ja tarvittaessa selvyiden vuoksi lukion kohdalla opiskelija. Oppilaitoksesta käytetään pääsääntöisesti nimitystä yksikkö, tarvittaessa päiväkotia tai koulu. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Käsitteellä yksikkökohtainen opiskeluhoitoryhmä tarkoitetaan tässä suunnitelmassa esiopetusyksikkökohtaista ja/tai koulukohtaista opiskeluhoitoryhmää. Käsitteitä esiopetusyksikkö ja lukio sekä esioppilas ja opiskelija käytetään erikseen vain niissä yhteyksissä, joissa yhteys esiopetukseen tai lukioon on ilmeinen. Opiskeluhoollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa kouluyhteisössä. Oppilaalla on oikeus saada maksutta opiskeluhoito, jota opetukseen osallistuminen edellyttää lukuun ottamatta yli 18-vuotiaiden oppilaiden sairaanhoitopalveluja. Opiskeluhoitotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus. Opiskeluhoitoa toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä oppilaiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

Opiskeluhoito on ensisijaisesti ennaltaehkäisevää yhteisöllistä työtä. Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Yhteisöllinen opiskeluhoito on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä.

Opiskeluhoitopalveluita ovat kouluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Opiskeluhoitopalvelut järjestetään ensisijaisesti lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat. Jokaisessa yksikössä toimii oma yksikkökohtainen opiskeluhoitoryhmä, joka vastaa opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Yksikkökohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa koulutusasteen mukaan päiväkodinjohtaja tai rehtori/apulaisrehtori. Orimattilan monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä vastaa opiskeluhoollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista sekä opetuksen järjestäjäkohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman laatimisesta. Monialainen opiskeluhoollon ohjausryhmä johtaa opiskeluhoitotoimintaa yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Orimattilassa ohjausryhmää johtaa opetuspäällikkö.

Opiskeluhoitosuunnitelman sisältö

Orimattilan opiskeluhoitosuunnitelma ja siinä esitetyt yhteisöllisen oppilashoitotyön toimintatavat ja niiden tavoitteet perustuvat opetussuunnitelman perusteiden ja opiskeluhoitolaisten lisäksi seuraaviin paikallisiin ja alueellisiin suunnitelmiin:

- *Orimattilan kaupunkistrategia*
- *Alueellinen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*
- *Orimattilan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma*
- *Orimattilan nuorten ehkäisevän työn suunnitelma*

Orimattilan opiskeluhoitosuunnitelman kulmakivet ovat sekä alueellisen että Orimattilan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärjet (HYTE-kärjet), joita käytetään lähtökohtina laajasti myös useissa muissa Orimattilan opetuksen järjestämisestä koskevissa suunnitelmissa. Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma nojaa vahvasti Orimattilan kaupungin strategisiin asiakirjoihin.

Kaupunginvaltuusto hyväksyy lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman ja se tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa (valtuustokausi).

Alueellisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman kärjet:

1. Osallisuus ja yhteisöllisyys: Osallisuus ymmärretään koko elämää koskevana käsitteenä, johon kuuluu osallistumisen ja mielipiteen ilmaisun lisäksi oman elämän hallinta ja yhteisöllisyys.

2. Mielen hyvinvointi: Lasten ja nuorten mielen hyvinvointia ylläpitää perheen toimiva arki ja sujuvat peruspalvelut. Tukea saadaan matalalla kynnyksellä varhaisessa vaiheessa.

3. Arjen turvallisuus: Välittävät ja läsnäolevat aikuiset turvallisissa ja terveellisissä ympäristöissä tukevat lasten ja nuorten hyvää arkea.

4. Terveelliset elintavat: Jokaisella lapsella, nuorella ja perheellä on keinoja taitoja ja tietoa tehdä terveellisiä ja kestäviä valintoja arjessaan.

Suunnitelma ja arviointimittarit laaditaan kaupunkikohtaisessa hyvinvoinnin ja terveyden ohjausryhmässä yhteistyössä opetus- ja varhaiskasvatuspalveluiden kanssa. Opiskeluhoitosuunnitelma on luettavissa Orimattilan opetus- ja varhaiskasvatuspalveluiden pedanet-sivustolla (opetussuunnitelmaan sisällytettynä) ja se liitetään osaksi Orimattilan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

Opiskeluhoitosuunnitelman yksikkökohtaiset tarkennukset

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että opiskeluhoillon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetusyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

Opiskeluhoitosuunnitelman yksikkökohtaisten tarkennusten laatimisesta vastaa kyseisen yksikön opiskeluhoitoryhmä. Tarkennukset laaditaan yhteistyössä koulun johtotiimin, henkilöstön, oppilaiden ja huoltajien kanssa. Koulukohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa esiopetuksessa päiväkodinjohtaja ja kouluissa rehtori/apulaisrehtori. Päiväkodinjohtaja vastaa siitä, että yksikkökohtaiset tarkennukset liitetään osaksi yksiköiden toimintasuunnitelmaa ja -kertomusta. Yksikkökohtaiset tarkennukset:

- arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista yhteystietoineen*
- yhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoillon edistämiseksi*
- toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi yksilökohtaisessa opiskeluhoilossa*
- yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän perheidensä sekä koulussa työskentelevien ja muiden oppilaiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa*
- suunnitelmat oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma*

1) Arvio opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Arvioon opiskeluhoillon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetusyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan

opiskeluhoitopalvelujen riittävyys huomioiden lasten ja esiopetusyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhoitotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arviossa huomioidaan esimerkiksi esiopetusyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotastaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Opiskeluhoollon kokonaistarpeen arvioinnissa päiväkodit ja koulut ovat tuottaneet yksikkökohtaiset arviot tarvittavista opiskeluhoitopalveluista mm. oppilasmäärien, tuen tarpeiden, toimintaympäristönsä erityispiirteiden, oppimisen tuen ja opiskeluhoollon yhteistyötarpeen, yhteisöllisen ja ennaltaehkäisevän työn painotuksen sekä toiminnan suunnitteluun ja järjestämiseen liittyvien seurantatietojen (kouluterveyskyselyjen tulokset, KiVa-kyselyt, yhteisöllisen opiskeluhoollon kyselyt jne.) perusteella yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhoitopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen opiskeluhoitopalveluiden yksikkö ilmoittaa Orimattilan opiskeluhoitosuunnitelmaa varten käytössä olevat kouluterveydenhuollon sekä kuraattori ja psykologipalveluiden resurssit henkilötyövuosina ammattiryhmittäin.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoito on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu opiskelu- ja opiskeluhoitolaain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoito) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa, jonka avulla seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön keskeiset tavoitteet ja periaatteet Orimattilassa

Yksiköissä tehtävä menestyksellinen yhteisöllinen työ perustuu yhteisön jäsenten hyviin yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoihin, joita opitaan ennen kaikkea arjen luonnollisissa kohtaamisissa. Aikuisten malli ja esimerkki ovat erityisen tärkeitä erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Yksiköiden toimintakulttuureiden kehittämisessä tärkeitä näkökulmia ovat turvallisuus, laadukas vuorovaikutus,

kiireettömyys, osallisuus ja liikunnalliseen elämäntapaan kannustaminen. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön lähtökohtana ovat yhteisölähtöiset toimintatavat. Yhteisölähtöisillä toimintatavoilla pyritään vahvistamaan sekä yhteisön että oppilaan hyvinvointia ja tukemaan oppilaiden kestävä elämäntapaa. Yhteisölähtöisillä toimintatavoilla pyritään ennaltaehkäisemään ongelmia, kuten epäterveellisistä elämäntavoista ja liikkumattomuudesta aiheutuvia terveyshaittoja, yksinäisyyttä, koulupoissaoloja, mielenterveysongelmia ja päihteiden käyttöä. Yhteisöllisen työn suuntaamisessa kiinnitetään erityistä huomiota yksikkö- ryhmä- ja luokkayhteisön ajankohtaisiin ilmiöihin. Työssä huomioidaan tarvittaessa myös Orimattilan alueelliset ilmiöt. Yhteisöllisen opiskeluhoitotyön tehtävänä on tukea jokaista oppilasta kokonaisvaltaisesti niin psyykkisen, fyysisen kuin sosiaalisenkin hyvinvoinnin näkökulmasta tasaveroisena yhteisön jäsenenä. Psykkinen tasapaino yhdessä kehon hyvinvoinnin, toimivien kaverisuhteiden sekä sosiaalisen yhteenkuuluvuuden kanssa luovat parhaat lähtökohdat myös tuloksekkaalle oppimiselle.

Orimattilan yhteisöllisen opiskeluhoitotyön keskeisiä tavoitteita ovat:

- 1. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen, yhteisöön kiinnittyminen*
- 2. Psykologisen turvallisuuden tunteen vahvistaminen*
- 3. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen sekä koko yhteisön jäsenten välisen hyvän kommunikaation vahvistaminen*
- 4. Terveellisten elämäntapojen edistäminen*
- 5. Terveellisen ja turvallisen oppimisympäristön varmistaminen*

Esiopetuksessa täytetään vuodenvaihteessa Mitä kuuluu- lomake. Tulosten tarkastelu tehdään opiskeluhoitoryhmässä ja tuloksia hyödynnetään toiminnan suunnittelussa. Lapsiryhmistä nousevia asioita ja ilmiötä seurataan toimintavuoden aikana sekä ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi. Lisäksi yksiköissä teetetään myös muita valtakunnallisia tai alueellisia kyselyitä, joiden tulokset huomioidaan yksiköiden omassa toiminnassa ja sen kehittämisessä.

Esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhoitoryhmien johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

Yksikkökohtaista opiskeluhoitoryhmää johtaa koulutusasteen mukaan päiväkodinjohtaja tai rehtori/apulaisrehtori. Esiopetuksessa opiskeluhoitoryhmä koostuu päiväkodin johtajasta, varhaiskasvatuksen opettajasta, varhaiskasvatuksen erityisopettajasta, koulukuraattorista, koulupsykologista, terveydenhoitajasta sekä tarvittaessa muista yhteistyökumppaneista. Kokoonpanoa voidaan laajentaa (tai supistaa) tarpeen mukaan.

Yksikkökohtaisen opiskeluhoitoryhmän tehtävänä on:

- 1. Vastaa yksikön opiskeluhoitotyön suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista.*
- 2. Laatii lukuvuosittain toimintasuunnitelman, johon kirjataan lukuvuoden tavoitteet ja liittää sen osaksi yksikön toimintasuunnitelmaa.*
- 3. Laatii lukuvuosittain toimintakertomuksen ja liittää sen osaksi toimintakertomusta.*
- 4. Tunnistaa ja nostaa näkyväksi yksikön hyviä ja toimivia käytäntöjä ja pyrkii poistamaan toimintatavoista kasvun ja oppimisen esteitä.*
- 5. Tunnistaa ja nostaa näkyväksi yhteisön ilmiöitä, jotka tukevat oppilaiden hyvinvointia sekä ei-toivottuja ilmiöitä ja sopii, miten ei-toivottuihin ilmiöihin jokainen voi puuttua omien työtehtäviensä kautta.*

6. *Koordinoi ryhmä- tai luokkakohtaista opiskeluhoitoa sekä yhteistyön järjestämistä yksikön hyvinvoinnin tukemiseksi.*
7. *Tiedottaa oppilaille ja heidän huoltajilleen opiskeluhoitoon palveluista sekä opettajille että henkilöstölle opiskeluhoitoon toimintatavoista.*
8. *Täyttää opiskeluhoitoon ohjausryhmän laatiman check-listan, jonka avulla varmistetaan opiskeluhoitotoiminnan yhdenvertainen toteutuminen yksiköissä.*
9. *Osallistuu lakisääteiseen terveellisyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkistukseen yksikössä sovitulla tavalla.*

Yksikkökohtainen opiskeluhoitoryhmä kokoontuu esiopetuksessa 2–4 kertaa vuodessa. Kokoontumisista laaditaan muistio. Työskentelyssä korostetaan huoltajien sekä oppilaiden osallisuutta heidän ikätasonsa mukaisella tarkoituksenmukaisella tavalla

Poissaolojen ennaltaehkäisy, suunnitelmien seuranta ja poissaoloihin puuttuminen.

Oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuotena lapsen on osallistuttava vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan (POL §26 a). Esiopetuksen tavoitteiden toteutumisesta on keskusteltava poissaolojen yhteydessä.

- *Alle 2 viikon poissaolo: ilmoitus varhaiskasvatuksen opettajalle*
- *Yli 2 viikon poissaolo: poissaolosta sovitaan varhaiskasvatuksen opettajan kanssa*
- *Kun/jos lapsella on säännöllisiä poissaoloja (vapaapäiviä), tulee huolehtia esiopetuksen tavoitteiden saavuttamisesta*
- *Ilta-, viikonloppu- ja vuorohoidon osalta tulee huolehtia esiopetuksen tavoitteiden saavuttamisesta.*

Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Tupakkalaki: Tupakoida ei saa päiväkotien taikka esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta tai lukio-opetusta antavien oppilaitosten ulkotiloissa;(tupakkalaki 13.4.2022/283 74§) Kaikkien yksikön aikuisten on puuttuttava koulun alueilla ilmenevään tupakointiin ja päihteiden käyttöön

Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisyden ja turvallisuuden sekä kouluyhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa.

Opiskeluympäristöllä ja -yhteisöllä on suuri merkitys oppilaan ja opiskelijan terveydelle ja hyvinvoinnille sekä mahdollisuuksille oppia omien kykyjen mukaisesti. Terveellinen ja turvallinen opiskeluympäristö sekä hyvinvoiva yhteisö muodostuvat hyvistä fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalista olosuhteista. Myös henkilöstö hyötyy terveellisestä ja turvallisesta ympäristöstä ja hyvinvoivasta yhteisöstä. Muilla viranomaisilla on velvollisuus osallistua tarkastuksen yhteistyöhön.

Kaikki koulu- ja opiskeluterveydenhuollon piirissä olevat oppilaitokset on tarkastettava. Myös esiopetusyksiköt tulisi tarkastaa monialaisesti. Terveysturvallisuuslaki 763/1994 velvoittaa tarkastamaan kaikki kokoontumistilat ja oppilas- ja opiskelijahuoltolaki huolehtimaan myös esiopetuksen ympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta sekä yhteisön hyvinvoinnista. Tässä tekstissä käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti termiä oppilaitos tarkoittamaan kaikkia kouluja ja oppilaitoksia.

Oppilaitosten terveellisyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastus tehdään yhteistyössä eri viranomaisten ja muiden tahojen kanssa (asetus 338/2011). Se on useiden eri viranomaisten

vastuulla. Yhteistyö edellyttää toimivia rakenteita sekä yhteistä sopimista toimintatavoista ja vastuista

Esi- ja perusopetuksessa sekä lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa hyödynnetään opiskeluhooltoon luotuja monialaisia rakenteita. On tärkeää, että kukin toimija tuntee tehtävänsä ja roolinsa ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin seurannassa ja edistämisessä.

- Päiväkodin johtaja vastaa opiskelun ja koulunkäynnin järjestelyistä sekä opiskelu- ja työympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta.
- Neuvola- koulu- ja opiskeluterveydenhuolto huolehtii tarkastusten ja seurannan säännöllisestä toteutumisesta yhdessä muiden toimijoiden kanssa osana oppilaitoksen opiskeluhooltoja tai hyvinvointityötä tuo tarkastukseen tietoa oppilaiden ja opiskelijoiden terveydestä sekä yhteisön hyvinvoinnin ja ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden tilanteesta.
- Terveystarkastus arvioi ja valvoo oppilaitosten olosuhteita, toimintaa ja tilojen kuntoa sekä terveysriskejä antaa tarvittaessa määräyksiä terveyshaitan selvittämiseksi tai poistamiseksi Työsuojelu välittää tarkastukseen työsuojelutarkastuksen palautteen työn ja työympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta.
- Työterveyshuolto välittää tarkastukseen työpaikkaselvityksessä saatua yleistä tietoa työympäristön olosuhteista ja henkilöstön hyvinvoinnista Kiinteistön omistaja vastaa kiinteistön ja rakennusten ylläpidosta, hoidosta ja huollosta sekä puutteiden korjauksesta
- Opettaja, psykologi ja kuraattori omaa tietoa terveellisyyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia edistävästä ja vaarantavista tekijöistä sekä oppilaiden ja opiskelijoiden tuen tarpeista
- Oppilaat ja opiskelijat osallistuvat tarkastuksen toteuttamiseen sekä jatkotoimien suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Tarkastuksen toteuttaminen

Suunnittelu: Tarkastusta suunniteltaessa sovitaan vähintään millä tavoin eri tahot ovat mukana tarkastuksen toteuttamisessa, kuka huolehtii yksityiskohtaisesta aikataulusta ja kutsuista kolmen vuoden välein, miten oppilaiden ja opiskelijoiden sekä huoltajien osallisuus tarkastuksessa toteutetaan, minkälaisissa osissa oppilaitos tarkastetaan, ketkä toimivat eri yksiköiden vastuu- ja yhdyshenkilöinä ja miten asiasta tiedotetaan oppilaitoksessa.

Taustatiedon kokoaminen: Tarkastuksessa tarvitaan laajasti tietoa ympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta sekä yhteisön hyvinvoinnista. Tällaisia tietoja ovat tarkastusvälillä kertyneet tiedot, tarkastusta varten tehtyjen kyselyjen ja selvitysten tulokset sekä tiedot oppilaitoksen toimintamalleista ja käytännöistä. Tietoa kerätään eri toimijoilta ja lähteistä esimerkiksi kouluterveyskyselyistä ja laajojen terveystarkastusten luokkayhteenvedoista.

Tarkastustilaisuus oppilaitoksessa: Tarkastustilaisuus pitää sisällään aloituspalaverin, tilakierroksen sekä yhteenvetopalaverin. Aloituspalaverissa käydään läpi eri tahojen kokoamat taustatiedot ja suunnitellaan tilakierroksen reitti. Yhteenvetopalaverissa kootaan kaikki tiedot ja löydökset yhteen, arvioidaan ympäristöön ja yhteisöön liittyvät terveysriskit sekä sovitaan jatkotoimista ja niiden vastuutahoista. Tarkastustilaisuuteen voivat osallistua kaikki yhteistyötahot. Erityisesti oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuus on tärkeää ja oppilaitoksissa tuleekin pohtia keinoja sen varmistamiseksi. Ilman oppilaitoksen vastuuhenkilön (rehtorin),

terveysuojeluviranomaisen, koulu- tai opiskeluterveydenhuollon sekä kiinteistön ylläpidosta vastaavan tahon edustusta tarkastustilaisuus jää puutteelliseksi. Huoltajien, henkilöstön, työterveyshuollon sekä työsuojelun osallistuminen tuo uusia näkökulmia ja tukee kokonaisuuden hahmottamista.

Jatkotoimet ja seuranta: Tarkastuksen jatkotoimille sovitaan vastuutahot ja aikataulut. Oppilaitoksen opiskeluhuoltotai hyvinvointityöryhmän vastuulle kuuluvat erityisesti oppilaitosyhteisön hyvinvointiin liittyvät jatkotoimet. Jatkotoimien etenemistä seurataan oppilaitoksissa vuosittain osana yhteisöllisen opiskeluhuollon seurantaa opiskeluhuoltoryhmässä. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto varmistavat seurannan toteuttamisen sovitun aikataulun mukaisesti.

Dokumentointi: Tarkastuksen ja seurannan tiedot, löydökset ja sovitut toimet dokumentoidaan tähän tarkoitukseen laadituille sähköisille lomakkeille. Ne kokoavat tarkastuksen sisällön yhteen oppilaitoksen näkökulmasta. Lomakkeet oppilaitoksen terveellisyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin tarkastamiseen ja seurantaan Dokumentit jaetaan kaikille toimijoille. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto huolehtii asiakirjojen arkistoinnista.

Tiedottaminen: Oppilaitoksen tarkastuksesta ja sen tuloksista tiedotetaan oppilaille, opiskelijoille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyökumppaneille. Yhteenvedon tarkastuksesta voi julkaista esimerkiksi oppilaitoksen verkkosivuilla. Myös suunnitelluista jatkotoimista, niiden aikatauluista sekä seurannasta tiedotetaan.

Tarkastuksen sisältöalueet: Tarkastus sisältää sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin että oppilaitosympäristön terveellisyden ja turvallisuuden arvioinnin. Siihen tarvitaan useiden eri ammattilaisten osaamista sekä opiskelijoiden että huoltajien näkemyksiä. Tarkastuksen sisällöt ovat: Yhteisön hyvinvointi, psykososiaalinen hyvinvointi, opiskelun ja koulunkäynnin järjestäminen hyvinvointia tukevasti, ehkäisevä päihdetyö, liikunnallisuuden ja ergonomian edistäminen, terveellisten ruokailutottumusten edistäminen, terveellisyys ja turvallisuus kiinteistössä, rakennus ja sisätilat, piha ja liikenne, esteettömyys, turvallisuuden edistäminen, turvallisuuden edistäminen yhteisössä ja ympäristössä, tapaturmien ehkäisy, paloturvallisuus ja pelastautuminen ja opiskeluhuolto ympäristön terveellisyden, turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tukena.

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhuolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhuollolla tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus ja toivomukset otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhuoltopalveluihin (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)

- yksittäisen lapsen tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhoitokertomusten laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitokertomukselle
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

Oppilaan ohjaaminen opiskeluhoitopalveluihin

Mahdollisuus keskustella psykologin tai kuraattorin kanssa on järjestettävä myös oppilaan huoltajan tai muun henkilön yhteydenoton perusteella, jollei kyseessä ole yhteydenottajan neuvonta ja ohjaus tai jos keskustelun järjestäminen on muusta syystä ilmeisen tarpeetonta. Arvion tuen tarpeesta ja kiireellisyydestä tekee asianomainen kuraattori tai psykologi yhteistyössä oppilaan ja/tai huoltajan kanssa.

Neuvolapalveluiden tehtävänä on huolehtia esikouluikäisten yksilöllisistä terveydenhoitopalveluista sekä osallistua varhaiskasvatuksen esikouluikäisten yhteisölliseen oppilashuoltoon. Yksilöllistä neuvolapalvelua ovat määräämälliset terveystarkastukset sekä monialaiset asiantuntijaryhmät

Opiskeluhoitopalveluiden työ on jaettu alueellisesti. Alueen terveydenhoitajat, kuraattorit ja psykologit muodostavat tiimin. Kaikille yksiköille on nimetty omat opiskeluhoitopalveluiden terveydenhoitajat, kuraattorit ja psykologit sekä koululääkäri.

Opetuksen järjestäjä ja yksiköt vastaavat siitä, että henkilökunnalla ja heidän huoltajillaan on tieto yksikön opiskeluhoitopalveluista, ajantasaisista yhteystiedoista ja yhteydenoton käytänteistä. Henkilökunnalla on velvollisuus ohjata oppilas hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhoitopalveluja ja palveluja. Jos työntekijä arvioi, että opiskelija tarvitsee opiskeluhoitopalveluja, hänen on otettava viipymättä yhteyttä opiskeluhoitopalveluiden henkilöstöön (yhdessä joko oppilaan, oppilaan huoltajan tai opiskelijan kanssa) ja annettava tiedossaan olevat tuen tarpeen arvioimiseksi tarvittavat tiedot. Jos yhteydenottoa ei ole mahdollista tehdä yhdessä, opiskelijalle on annettava tieto yhteydenotosta ja mahdollisuus keskustella yhteydenottoon liittyvistä syistä 15 §:n 1 momentissa säädetyssä määräajassa. Opiskelijan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle on annettava tieto yhteydenotosta opiskeluhoitopalveluiden työntekijään, jollei 18 §:n 2 momentissa tai muussa laissa säädetä toisin. (Oppilas- ja opiskeluhoitolaaki 1287/2013 16§ ja 18§ muutos 25.5.2022/377

Yksittäisen oppilaan tueksi koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen

Monialainen asiantuntijaryhmä kootaan oppilaan tai hänen huoltajansa suostumuksella yksittäisen oppilaan tuen tarpeen selvittämiseksi, opiskeluhoitopalveluiden järjestämiseksi tai muihin palveluihin ohjaamisen selvittämiseksi. Ryhmän kokoaa se opetushenkilöstön tai opiskeluhoitopalveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän koollekutsuja voi konsultoida tarvittaessa päiväkodin johtajaa ja/tai tarvittavia opiskeluhoitopalveluiden edustajia ennen asiantuntijaryhmän kokoamista mm. ryhmän kokoonpanosta.

Ennen monialaisen asiantuntijaryhmän jäseneksi nimeämistä tulee koollekutsujan sopia oppilaan ja huoltajan kanssa asiantuntijaryhmän kokoonpanosta. Ryhmän kokoonpanosta ja työskentelyn aloittamisesta voidaan sopia suullisesti, mutta ensimmäisessä kokoontumisessa pyydetään suostumus kirjallisesti, Orimattilassa kirjaus tehdään opiskeluhoitokertomuksen kansilehdelle. Pääsääntöisesti huoltaja ja/tai oppilas osallistuvat asiantuntijaryhmän työskentelyyn. Ryhmä nimeää

keskuudestaan vastuuhenkilön. Vastuuhenkilö tiedottaa sovitusti opetuksen järjestämiseen liittyvät asiat ja sovitut järjestelyt tarvittaville henkilöille.

Opiskeluhoitokertomuksen laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhoitokertomukselle

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä monialaisessa asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhoitokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhoitokertomuksen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Lain edellyttämiä kirjattavia asioita ovat:

- oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan huoltajan 38 tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa ✓
kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- asian aihe ja vireille panija
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset, toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä nykyiset ja aiemmat tukitoimet
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot

Mikäli sivulliselle annetaan opiskeluhoitokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteilla tietoja on luovutettu. Opiskeluhoitokertomukset sekä muut opiskeluhoitokertomuksen tehtävissä laaditut ja saadut yksittäistä oppilasta koskevat asiakirjat tallennetaan monialaisen yksilökohtaisen opiskeluhoitokertomuksen rekisteriin eli opiskeluhoitokertomuksen rekisteriin.

Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää opiskeluhoitokertomuksen rekisteriä. Orimattilassa opiskeluhoitokertomuksen vastuuhenkilö on opetuspäällikkö. Opiskeluhoitokertomuksen rekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppilasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Niitä voidaan käyttää ainoastaan yksittäisen oppilaan yksilökohtaisen opiskeluhoitokertomuksen palvelun järjestämiseen tai toteuttamiseen ellei laissa muuta säädetä. Rekisteriseloste on nähtävillä Orimattilan opetuspalveluiden pedanet-sivustolla.

Oppilaan koulupäivän aikaisen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet

Huoltajien velvollisuus on kertoa päiväkodissa / koulussa lapsen opettajalle ja ohjaajalle lapsen sairauksista ja niiden hoidosta. Lapsen sairaus saattaa vaatia erityistoimenpiteitä (kuten lääkitystä, josta laaditaan lääkehoidon suunnitelma) ja erityisjärjestelyt on aina sovittava lapsi- ja perhekohtaisesti yhteisymmärryksessä kodin ja päiväkodin / koulun kanssa.

Kun lapsella on vakava tai pitkäaikainen sairaus, on sovittava hoitoneuvottelu, johon osallistuvat vanhempien sekä opettajan ja avustajan lisäksi erikoissairaanhoidon edustaja. Hoitoneuvottelussa tarkastellaan ja selvitetään lapsen selviytymistä päivittäisessä toiminnassa ja hänen mahdollisesti vaatimiaan erityisjärjestelyjä (kuten lääkitys) sekä kirjataan hoitoneuvottelun tulos erilliseen sopimukseen. Neuvotteluihin pyydetään paikalle terveydenhoitaja ja tarvittaessa myös lääkäri. Kun

lapsi aloittaa koulunkäynnin, järjestetään hoitoneuvottelu jo keväällä, jotta tarpeelliset erityisjärjestelyt ehditään suunnitella. Hoitoneuvottelu sovitaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun lapsella on todettu vakava tai pitkäaikainen sairaus, joka vaikuttaa lapsen vointiin. Hoitoneuvottelua voi ehdottaa myös kyseisen yksikön henkilöstö, kun lapsen voinnissa ja jaksamisessa tapahtuu havaittavia muutoksia.

Jokaisen aikuisen on velvollisuus auttaa parhaan kykynsä mukaan, jos lapselle tulee hätätilanne kuten epilepsiakohtaus, insuliinishokki tai vakava allerginen reaktio. Terveystieteiden ammattilaisen tietämystä tai taitoa ei silloin edellytetä.

Koulun oppilaalle sekä henkilöstölle tarjotaan tarvittaessa sairauden hoidon tai katsomuksen vaatima erityisruokavalio. Kouluissa/päiväkodissa tarjotaan perusruoan lisäksi joka päivä toisena vaihtoehtona kasvisruokaa. Mikäli kasvisruoka soveltuu erityisruokavaliota noudattavalle, on se ensisijainen vaihtoehto päivän ruuaksi. Koulun varsinaisesta ruokalistasta poikkeavaa ruokaa voidaan tarjota joko terveydellisistä tai eettisistä/katsomuksellisista syistä. Myös näiden ruokavalioiden tulee täyttää kouluruokailusta annetut säädökset, joiden mukaan aterioiden tulee olla täysipainoisia ja suosituksia noudattavia.

Eettisistä tai katsomuksellisista syistä tarvittavat erityisruokavaliot toteutetaan huoltajien tai nuoren oman ilmoituksen perusteella. Asiantuntijan eli lääkärin, ravitsemusterapeutin tai terveydenhoitajan antama lausunto on välttämätön silloin, kun tarvitaan erityinen ruokavalio sairauden hoitoon tai muun terveydellisen syyn takia. Väärinkäsitysten välttämiseksi ilmoitus erityisruokavaliosta ja sopivan ruokavaliion kuvaus tehdään kirjallisesti, tarkoitukseen laaditulla lomakkeella.

Valtakunnallisen allergiaohjelman mukaisesti ruokavaliosta jätetään pois vain ne ruoka- aineet, joiden on todettu aiheuttavan henkilölle siinä määrin haittaa, että pois jättäminen ruoasta on perusteltua. Lievää oireilua aiheuttavia ruoka-aineita ei tarvitse välttää. Lievänä oireiluna pidetään:

- suun kutinaa tai kirvelyä
- turvotuksen tunnetta ilman hengitysvaikeuksia
- ihon punoitusta

Ruoka-allergioiden osalta todistus on voimassa lukukauden. Ruoka-allergiat usein häviävät lapsen kasvaessa, joten on tärkeää seurata erityisruokavaliion tarvetta. Pysyvää ruokavaliiohoitoa edellyttävistä sairauksista kuten diabetes ja keliakia, tarvitaan vain kertaluontoinen ilmoitus. Ilmoitus erityisruokavaliosta toimitetaan ruokapalveluun ja opettajalle. Lapsen oman opettajan ja muiden aikuisten on tärkeä olla tietoisia lapsen/oppilaan ruoka- aineallergiasta etenkin silloin, kun allergeenille altistuminen aiheuttaa välittömiä oireita tai ensiavun tarvetta. Erityisruokavalioiden on hyvä olla koulun ruokapalvelun tiedossa jo ennen koulun aloittamista. Jokaisessa kaupungin ateriapalvelun kohteessa tarjottavat ruuat voi käydä tarkistamassa sähköisestä ruokalistasovelluksesta.

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoito on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen työntekijöiden sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoiton

toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoollissa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Oppilaiden, huoltajien, opetustoimen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen osallisuus opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoollon toteuttamisessa

Orimattilan esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opiskeluhooltosuunnitelma 2023- 2025 on koottu monialaisesti opiskeluhoollon ohjausryhmän jäsenten kesken. Kokoamisprosessissa on kuultu myös yhden koulun oppilaskunnan hallituksen ja vanhempainyhdistyksen edustajia. Opiskeluhooltosuunnitelman sisältö on koottu hyvinvointialueen ja Orimattilan päiväkotien sekä koulujen toimivista käytänteistä, joiden laatimisessa yksiköt ovat kuulleet oppilaita, huoltajia, henkilöstöä sekä opiskeluhooltopalveluja mahdollisuuksiensa mukaisesti.

Orimattilan opiskeluhoollon monialainen ohjausryhmä pyytää lukuvuosittain yksikkökohtaisia opiskeluhooltoryhmiä arvioimaan opiskeluhooltosuunnitelmaa tai suunnitelman tiettyä osaa. Kehittämistarpeiden ilmetessä ohjausryhmä kuulee yksiköitä ja kutsuu oppilaskuntien hallitusten ja vanhempainyhdistysten edustuksen mukaansa valmistelemaan opiskeluhooltosuunnitelman päivityksiä.

Jokaisessa yksikössä toimii oma yksikkökohtainen opiskeluhooltoryhmä, johon kuuluu lähtökohtaisesti myös oppilaskunnan hallituksen ja vanhempainyhdistyksen, jos sellainen on, edustus. Opiskeluhooltoryhmä vastaa yhteisöllisen työn suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskeluhooltoryhmä pyrkii osallistamaan henkilöstön, oppilaat ja heidän huoltajansa toimintaansa ja yhteisölliseen työhön mahdollisimman monipuolisesti. Vanhempia voidaan ottaa lisäksi mukaan vanhempainiltojen suunnitteluun ja toteuttamiseen sekä muuhun toimintaan mahdollisuuksien ja vanhempien halukkuuden mukaan.

Esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä

Yksikön johtaja vastaa siitä, että yksikössä työskentelevät henkilöt tutustuvat opiskeluhooltosuunnitelmaan. Johtaja vastaa siitä, että henkilöstö saa tarvitsemansa perehdytyksen yhteisöllisen työn toimintatapoihin ja -ohjeisiin sekä tietää omat vastuunsa. Toimintaohjeet tai linkit ohjeisiin pitää löytyä Pedanet-sivuilta. Varhaiskasvatus-, opetus-, ja muun henkilöstön osaamista

vahvistetaan opiskeluhuollon konsultaatiolla, tiedottamisella ja mahdollisilla yksikön sisäisillä tai ulkoisilla koulutuksilla.

Opiskeluhuollon moniammatillinen yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä

Tehostettu tuki on oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin jatkuvampaa, voimakkaampaa ja yksilöllisempää tukemista. Oppilas voi tällöin tarvita useampaa tuen muotoa. Jos oppilaalle annettu tehostettu tuki ei riitä auttamaan oppilasta selviytymään koulutyöstä, tehdään hänelle pedagogiseen selvitykseen perustuva erityistä tukea koskeva hallintopäätös. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), josta on käytävä ilmi erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen. Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta oppilaan tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta. Erityisopetus ja oppilaan saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Tuki toteutetaan integroituna lähiesiopetusryhmään, erityis- tai pienennetyssä ryhmässä. Huoltajan tuki, moniammatillinen yhteistyö ja yksilöllinen ohjaus ovat tärkeitä.

Sairaalaopetusta järjestetään Kanervikon koulussa erikoissairaanhoidossa lasten- ja nuorisopsykiatrisissa, neurologisissa tai somaattisissa tutkimuksissa tai hoidossa oleville osasto- ja avohoidon oppilaille. Opetuksen aloittamisesta päätetään yhteistyössä sairaalakoulun, hoitohenkilökunnan ja oppilaan huoltajan kanssa. Sairalakoulun henkilökunta tekee yhteistyötä huoltajan, hoitohenkilökunnan, muiden tarvittavien ammattihenkilöstön ja oppilaan oman koulun kanssa. Oppilaalle järjestetään opetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Oppilaan opetus järjestetään sairaalaopetuksen koordinoimana. Sairaalaopetuksen ja oppilaan oman koulun välinen yhteistyö korostuu nivelvaiheissa, jolloin suunnitellaan oppilaan koulunkäyntiin liittyvää tukea ja huolehditaan tukitoimista ja tiedonsiirrosta yksilökohtaisesti. Oman koulun tulee nimetä sairaalaopetuksessa olevalle oppilaalle yhteyshenkilö. Nivelvaiheessa tärkeää on tiivis monialainen verkostoyhteistyö mukaan lukien oppilas ja hänen huoltajansa.

Yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido

Päijät-Hämeen hyvinvointialue on yhdistänyt perheneuvolapalvelut ja lapsiperheiden mielenterveyttä tukevia perustason palveluja samaan yksikköön. Yksikkö käsittää nyt aiemmin erilliset perheneuvola-, neuvolapsykologi-, lastenpsykiatrian pikkulapsitiimi- ja alueelliset nuorisopsykiatriset palvelut. Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvolapalvelut palvelevat kolmessa ikäkausitiimissä. Yksikkö toteuttaa sosiaali- ja terveyspalveluita asiakaslähtöisesti ja moniammatillisesti. Palveluvalikoimaan kuuluu myös perheasiain sovittelu. Alaikäisten mielenterveys- ja perheneuvola palvelut ovat matalan kynnyksen palvelua.

Päijät-Hämeen hyvinvointialueen perhesosiaalityössä hoidetaan alueen lapsiperheiden sosiaalihuoltolain mukaista työtä. Perhesosiaalityön keskitetyssä yksikössä käsitellään mm. kaikki alueelta saapuvat lastensuojeluilmoitukset ja yhteydenotot. Lisäksi keskitetyn yksikön aikuisten tiimissä hoidetaan lapsiperheiden aikuisten toimeentulotuki yms. asiat. Perhesosiaalityön aluetyössä tehdään pääsääntöisesti kaikki alueen palvelutarpeen arvioinnit ja suunnitelmallinen sosiaalihuoltolain mukainen työ lapsiasiakkaiden osalta.

Sosiaalihuoltolain mukainen suunnitelmallinen työskentely perustuu palvelutarpeen arvioinnissa määriteltyihin erityisen tuen tarpeisiin ja tehtyyn asiakassuunnitelmaan. Sosiaalihuoltolain mukaisessa työskentelyssä keskeistä on yhteistyö perheen ja verkostojen kanssa. Sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus on vapaaehtoista, jolloin vastentahtoisia tukitoimia ei voida tehdä. Asiakkaan kieltäytyessä tarjotuista tukitoimista, tulee arvioitavaksi tukitoimien välttämättömyys sekä lastensuojeluasiakkuuden ja - tukitoimien tarve. Työskentelyyn otetaan aina mukaan sekä lapsi että huoltajat. Työskentelyssä kartoitetaan myös lapsen ja perheen läheisverkostoa, jotta löydettäisiin myös sieltä tukea perheen tilanteeseen. Sosiaalihuoltolain mukaisessa työskentelyssä tukitoimia voivat olla mm. sosiaalityö, sosiaaliohjaus, perhetyö, tukihenkilö ja tukiperhe. Myönnettävistä tukitoimista tehdään päätökset, joissa on avattu niille asetetut tavoitteet konkreettisesti.

Työskentelyssä tehdään yhteistyötä muiden perheen kanssa toimivien tahojen kanssa, jotta saadaan kokonaiskäsitys lapsen ja perheen tilanteesta ja voidaan yhteistyössä miettiä tukitoimia tilanteen parantamiseksi. Jos tarvittavat tukitoimet ovat saatavissa peruspalveluista eikä sosiaalihuollon asiakkuudelle ole tarvetta, ohjataan asiakas oikean avun piiriin ja sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus voidaan päättää. Asiakkaalle nimetään aina sosiaalityöntekijä-sosiaaliohjaaja-työpari.

Jos varhaiskasvatus- tai opetustoimen palveluksessa oleva on tehtävässään saanut tietää henkilöstä, jonka sosiaalihuollon tarve on ilmeinen, hänen on ohjattava henkilö hakemaan sosiaalipalveluja tai henkilön antaessa suostumuksensa otettava yhteyttä kunnallisesta sosiaalihuollosta vastaavaan viranomaiseen, jotta tuen tarve arvioitaisiin. Jos suostumusta ei voida saada ja henkilö on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii, ohjauksesta vastaavien henkilöiden on tehtävä ilmoitus sosiaalihuollon tarpeesta salassapitosäännösten estämättä viipymättä. [Sosiaalihuoltolaki 35 § (1301/2014)].

Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheen tarvitsemaa apua riittävän varhain. Viranomaisten on ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/1983) säädetään. Lastensuojelulain 25 § määrittää kaikille opetus- ja nuorisotoimessa, opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön, sosiaali- ja terveydenhuollon, poliisi- ja pelastustoimen, seurakunnan tai uskonnollisen yhdyskunnan sekä hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön henkilöille salassapitosäädösten estämättömän ilmoitusvelvollisuuden lastensuojelua koskevissa asioissa.

Orimattilan varhaiskasvatuksessa tai kouluissa opiskelee sijoitettuja lapsia ja nuoria, jotka asuvat joko sijaishuollon yksiköissä tai sijoitusperheissä. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijoitettujen lasten elämään liittyy monia muutoksia, menetyksiä ja haavoittavia kokemuksia. Koulu ja varhaiskasvatus ovat sijaishuoltopaikan ohella keskeisiä korjaavia kokemuksia tarjoavia turvapaikkoja.

Myönteistä on se, että tutkitusti varhaisella tuella lapset pystyvät saamaan potentiaalinsa käyttöön, heidän hyvinvointinsa ja oppimistuloksensa paranevat. Sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemisessa korostuu monialainen verkostotyö ja yhteistyö vastaavan sosiaalityöntekijän ja sijaishuoltoyksikön/-perheen kanssa. Kun esiopetukseen tulee uusi sijoitettu oppilas, täytetään tiedonsaantilomake

tarvittavan monialaisen yhteistyön varmistamiseksi. Lomakkeella oppilaan virallinen huoltaja ja sijaishuoltoyksikkö/-perhe ja esiopetus kenen kanssa esiopetus tekee yhteistyötä missäkin tilanteessa. Esiopetus on yhteydessä lapsen tai nuoren sosiaalityöntekijään tilanteissa, joissa koulun velvollisuutena on kuulla oppilaan virallista huoltajaa tai saada virallisen huoltajan allekirjoitus.

Esiopetus ja evankelisluterilainen seurakunta pitävät yhteistyöpalaverin säännöllisesti, jossa mietitään yhteistyön kehittämistä ja toteuttamista lukuvuoden aikana. Yhteistyössä noudatetaan Opetushallituksen ohjetta esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta opiskeluhuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan opiskeluhuollon palveluja. Päiväkodin johtaja ja koulun rehtori/apulaisrehtori vastaavat siitä, että koulun henkilöstö, oppilaat ja huoltajat saavat lukuvuoden alussa tiedon yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhuollon periaatteista ja toiminnasta. Opiskeluhoitopalveluiden henkilöstö laatii omista palveluistaan ja toimintatavoistaan yhteisen tiedotteen, jonka yksikön johtaja lisää yksikön tiedotuskanaviin. Opiskeluhoitopalveluiden henkilöstö tiedottaa tämän lisäksi itse omasta toiminnastaan ja yksityiskohtaisemmista käytänteistä oppilaille, huoltajille ja muulle henkilöstölle vähintään syys- ja kevätlukukauden alussa.

Orimattilan esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opiskeluhoitosuunnitelma 2023– 2025 on kokonaisuudessaan luettavissa Orimattilan opetuspalveluiden pedanet-sivustolta. Lisäksi jokaisen yksikön omille pedanet-sivuille on kirjattu yksikön toiminnan kannalta keskeiset yksilökohtaisen ja yhteisöllisen opiskeluhuollon toimintatavat ja opiskeluhoitopalvelujen henkilöstön yhteystiedot. Opiskeluhoitosuunnitelman yksikkökohtaiset tarkennukset liitetään osaksi toimintasuunnitelmaa ja -kertomusta.

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, johon kuuluu fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivytyksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi

opiskeluhoiltopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Päiväkodin johtaja / rehtori vastaa työpäivän turvallisuudesta ja hyvinvoinnista sekä yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta yhdessä opettajien ja muun henkilöstön kanssa. Mikäli kiusaamista ilmenee, tai sitä epäillään tapahtuneen oppimisympäristössä, - yhteisössä tai koulumatkalla, on esi- ja perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen opettajalla, rehtorilla ja varhaiskasvatuksen johtajalla velvollisuus ilmoittaa siitä kiusaamisen kohteen ja kiusaamisen tekijän huoltajille (tai muulle lapsen lailliselle edustajalle). Ilmoitusvelvollisuus koskee kiusaamisen kohteena olevaa lasta, oppilasta ja alle 18-vuotiasta opiskelijaa, sekä epäiltyä tekijää. Yksikössä toimivat aikuiset tuntevat keskeisimmät periaatteet kiusaamiseen, väkivaltaan ja häirintään puuttumisen ohjeista.

Ennaltaehkäisevää työtä tehdään kiinnittämällä heti toimintakauden alussa erityistä huomiota ryhmäytymiseen ja ryhmien yhteisöllisyyteen. Lasten terveen itsetunnon kasvua sekä realistisen, myönteisen minäkuvan vahvistumista tuetaan harjoittelemalla tunnetaitoja sekä itsen ja muiden arvostavaa kohtelua. Aktiivista huomiota kiinnitetään hyviin asioihin ja hetkiin. Esiopetusikäinen harjoittelee vielä sosiaalisten suhteiden luomista ja ylläpitämistä. Tähän hän tarvitsee läsnä olevan ja sensitiivisen aikuisen ennakoitua, tukea ja ohjausta.

Käytössä ovat yksikön mukaan myös esim. PIKI-materiaali ja MiniVerso-vertaissovittelun menetelmät, Vahvuusvaris-materiaali sekä Fanni- ja Friends- ja Kiva-materiaalit. Aikuisten itseään ja toisia arvostava puhe ja toiminta ovat mallina lapsille. Hyvin suunnitellulla pedagogisella toiminnalla ja aikuisten oikealla ja oikea-aikaisella sijoittumisella rakennetaan päivän kulku toimivaksi ja turvalliseksi (arjen selkeät rutiinit). Luodaan yksinkertaiset yhdessäolon säännöt ja autetaan lapsia pitämään ne mielessä.

Mahdollisiin konflikteihin ja kiusaamistilanteisiin puututaan ja ohjataan lapsia toivotun käyttäytymisen suuntaan. Ongelmatilanteen selvittäminen on aina uuden taidon opettelun hetki; ei rankaisullinen tai kurinpidollinen toimi. Lapsiryhmässä sopimattomalle käytökselle asetetaan rajoja pyrkimyksenä estää ketään joutumasta pulaan vielä kehittyvien kaveritaitojensa kanssa.

Mini Verso – vertaissovittelussa asianosaisia kuunnellaan ja osapuolet saavat rauhassa kertoa omat näkemyksensä tapahtuneesta. Lasten annetaan miettiä ratkaisuja tilanteen selvittämiseksi. Aikuinen on tilanteessa tukena ja sovittelijana, mutta ei anna ”valmiita ratkaisuja”. Lasten kanssa pohditaan ja keskustellaan tunne- ja kaveritaidoista. Leikin havainnointi ja sen kirjaaminen on tärkeässä roolissa. Leikkiin kiinnittymistä opetellaan, jolloin jokaisella lapsella on mahdollisuus rauhalliseen ja monipuoliseen keskeytymättömään leikkiin. Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kaveritaidoista avoimesti ja rehellisesti.

Kiusaamiseen, häirintään ja väkivaltaan liittyvät asiat käsitellään yksilö- ja tarvittaessa lapsiryhmän kanssa eri menetelmiä käyttäen ja ollaan rakentavasti vuorovaikutuksessa huoltajien kanssa

- Lasten kanssa keskusteluissa keskitytään miettimään ja nostamaan esiin sitä, mikä on ystävällistä ja reilua
- Tiimipalaverissa keskustellaan säännöllisesti ryhmän kokonaistilanteesta
- Peda-tiimissä keskustellaan ryhmien tilanteesta säännöllisesti yleisellä tasolla (toiminta/ilmapäiri)
- Esiopetustiimissä keskustellaan ryhmien tilanteesta yleisellä tasolla (toiminta/ilmapäiri)

- *Päivittäisissä kohtaamisissa ja Leops-keskusteluissa keskustellaan huoltajien kanssa lapsen ja perheen tuntemuksista ryhmän toiminnasta ja ilmapiiristä*
- *Kiusaamista, häirintää ja väkivaltaa käydään tarpeen mukaan läpi yksikkökohtaisessa opiskeluhuoltoryhmässä ilmiötasolla*
- *Suunnitelma tuodaan huoltajien tietoisuuteen*
- *Kaikilla päiväkodin aikuisilla on oikeus ja vastuu puuttua kaikkeen toista loukkaavaan ja vahingoittavaan käytökseen sekä mahdollisiin konfliktitilanteisiin.*

Kiusaamisen kohteeksi joutuneen lapsen itsetuntoon pitää kiinnittää erityistä huomiota ja aikuisten tulee huolehtia, ettei kiusatulle jää käsitystä, että hän on syyllinen siihen, että joku kiusaa. Aikuisten tehtävä on myös eri menetelmin, kuten ”Pikku Myy”-koulu, tukea lasta ryhmän jäsenenä ja omien rajojensa pitämisen opetteluun. Samoin kiusaajan itsetunto ja minäkuva tarvitsevat erityistä tukea. Aikuisten tehtävä on auttaa häntä löytämään myönteisiä keinoja päästä mukaan leikkiin ja toimia yhdessä toisten kanssa. Rankaisemisen sijaan lapselle tehdään selväksi, ettei toisten loukkaaminen ole sallittua ja ohjataan häntä toivotun käyttäytymisen suuntaan.

Koska yhteisö elää jatkuvasti, pitää lapsiryhmän ilmapiiriin kiinnittää huomiota koko ajan. Asioista keskustellaan huoltajien kanssa ja tarvittaessa konsultoidaan erityistyöntekijöitä. Ennaltaehkäisevän työn merkityksestä keskustellaan yhdessä vanhempien kanssa. Yhteistyössä huomioitavaa:

- *Vanhempien merkitys lasten vuorovaikutustaitojen oppimisessa (mallitus, kodin kulttuuri)*
- *Avoin ja rehellinen vuorovaikutus hyvän yhteistyön pohjana*
- *Vanhempien esille tuomat kiusaamistapaukset/tilanteet käsitellään aina*
- *Vakavat ja toistuvat haasteelliset tilanteet otetaan puheeksi huoltajien kanssa ja asiaa ratkaistaan tarvittaessa yhteistyössä erityistyöntekijöiden kanssa*

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhuoltosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisien kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

Kriisitilanteiden hoitamiseen varaudutaan kriisisuunnitelmalla, joka sisältää ohjeistuksen psykososiaalisesta tuesta koulussa/oppilaitoksessa. Kriisisuunnitelmasta vastaa päiväkodinjohtaja/rehtori yhteistyössä oppilas-/ opiskelijahuollon kanssa. Päiväkodinjohtaja/ rehtori vastaa myös toiminnasta akuutissa tilanteessa, kunnes pelastus- tai poliisiviranomainen ottaa vastuun johdosta.”Kaikissa turvallisuutta uhkaavissa akuuteissa tilanteissa ensisijaista on ihmishenkien pelastaminen ja turvaaminen. Toimintaa koulussa johtaa rehtori tai muu henkilökuntaan kuuluva siihen asti kunnes pelastus- tai poliisiviranomainen saapuu paikalle ja ilmoittaa ottavansa johdon ja vastuun tilanteesta.” (Oppilaitosten turvallisuus 2009).

Orimattilan kouluissa ja päiväkodeissa noudatetaan kaupungin turvallisuussuunnitelmaa, joka sisältää osion kriisien kohtaamiseen ja toimintaan kriisitilanteissa. Turvallisuussuunnitelmassa kuvataan muun muassa:

- *kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat äkillisissä kriisitilanteissa*
- *johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa*
- *sisäisen ja ulkoisen sekä koulun ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet*
- *psykososiaalisen tuen ja jälkihoidon järjestäminen*
- *suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille*
- *toimintavalmiuksien harjoittelu sekä*
- *suunnitelman arviointi ja päivittäminen.*

Yksikön johtaja vastaa siitä, että yksikköön on laadittu pelastussuunnitelma, joka päivitetään lukuvuosittain yhteistyössä tilakeskuksen sekä palo- ja pelastuslaitoksen kanssa. Suunnitelman keskeiset osat käydään oppilaiden ja henkilöstön kanssa läpi lukukauden alussa. Jokaisessa tilassa on paperisena poistumis-/pikaohje A4-kokoisena. Pelastusharjoitukset järjestetään säännöllisesti lukuvuosittain kouluissa/päiväkodeissa. Ilmoitustauluille sijoitetaan keskeisimmät yhteystiedot.

7 Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatustieteellisen järjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatustieteelliseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

7.1 Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkökohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatustieteelliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvan ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat miten erityiseen kasvatustieteelliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.